

Natur & miljø

Nr. 1 1997 • Pris kr 39 • Norges Naturvernforbund

BRUMM SØKER FLERE VENNER

9 770802 461002

NU – 30 år i veien • Naturperlen Gaula • Aper på skolebenken

MAMMA MIA

Prosjekt Pappamondo skal gi italienske skolebarn økologisk mat. Foreløpig er det forsøkt på 2400 skolebarn i førskoler, daghjem og grunnskoler, skriver Lo Donna. Det viktigste resultatet er foreløpig oppnådd; barna liker maten.

DRITTEN DANK

En snakkende søppelbøtte takker skolebarna i Neuenwalde når de kaster søppel på rett sted, skriver UmweltMagasin.

– Vielen Dank für den Müll, sier innretningen høflig. Nå tar miljøvernet også over barneoppdragelsen.

KIRKENYTT

Vårt nyhetsorgan Natur&Miljø Bulletin kan i sitt siste nummer fortelle en hyggelig liten historie om flaggermus. Flaggermus liker seg som kjent i kirker. Det er fredelig i kirken – det er jo ingen andre dyr der (og knapt nok folk heller).

Menigheten i Heli kirke i Østfold tok konsekvensen av dette og boret hull i kirketårnet sitt for at de flyvende pattedyrene fortsatt skulle slippe inn etter at sprekker og hull var blitt hermetisk lukket etter restaurering.

Koselig nyhet. Helt til VG slår opp saken. Heli kirke finnes ikke mer. Den brant ned for 3–4 år siden. Natur&Miljø Bulletin beklager, i et eksklusivt intervju med Skråblikk, fadesen. Man bør om å få motta pressemeldingene til satanistbevegelsen i framtiden.

AKSJON TOMGANG

Midt i julerushet kunne travle julehandlere plutselig se noen skumle figurer med gassmasker trave rundt i Oslos gater. Figurene virket på de fleste unektelig noe skremmende, men nysgjerrigheten ble vekket. Da dagen var slutt hadde til sammen over 1000 mennesker mottatt flyveblader med overskriften «Aksjon tomgang» fra Natur og Ungdom.

Norsk Natur nr. 1.72

FOR 25 ÅR SIDEN

SENSASJON

«Bjørn, jerv, ulv, gaupe – vårt ansvar» heter en ny brosjyre om fire av de store rovdyra våre. Den 16-siders, fargerike trykksaken er utgitt av Direktoratet for naturforvaltning og anmeldt av Viggo Ree i bladet Våre Rovdyr. Omtalen er ikke nådig. Direktoratet har brukt dyreparkfotografier framfor bilder av ville dyr, det liker Viggo Ree dårlig. Enda dårligere liker han «mange tilfeller av grov feilinformasjon». Som for eksempel at ulven av og til kan trekke inn kløme, noe Viggo Ree betegner som en zoologisk sensasjon.

Det spørs om ikke herr Ree burde anmelde nevnte trykksak ikke bare i «Våre Rovdyr», men også til Økokrim.

Foto: Steinar Myhr/NN - Samfoto

SUNNERE VEIER

Veisalt skader og dreper trær opptil femti meter fra veien, leser vi i bladet Aktuelt Utemiljø. Saltet skader enten gjennom direkte sprut, eller ved at det tas opp gjennom trerøttene. Dersom vi slutter å bruke piggdekk, og det vil vi jo gjerne, må vi salte enda mer. Ulløselig problem? Vel, trær og mennesker er jo ikke så forskjellige. Vi foreslår Seltin.

JUST IN TIME

«Hvor skal du sende klimaflyktingene, Faremo?», spør Natur og Samfunn i sitt siste nummer. Et meget godt spørsmål, ikke minst fordi de rakk å spørre.

Den forhenværende Faremos siste avgang som minister kom for øvrig i kjølvannet av et intervju hun gjorde med vår journalist Audun Garberg. I det Garberg entret Faremos kontor, begynte et fire døgns mareritt for statsråden, som ble tvunget til å trekke seg. Neste statsråd på intervjuista vår er Thorbjørn Berntsen.

Faremo fikk besøk av vår journalist og måtte gå ...

Jan Petter Lynna/Scan Foto

... Snart er det Berntsens tur?

NATURVERN FORBUNDET

Utgiver:

Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka,
0505 Oslo, Norge.

Besøksadresse:

Nedregate 7

Tlf: 22 71 55 20

E-post: redn@sn.no

Telefaks: 22 71 56 40

Bankgiro: 8200.01.44203

Postgiro: 0803 5 09 46 02

Redaktør: Ole P. Pedersen (konst.)

Fotoredaktør: Bård Løken

Redaksjonsssekretær:

Jens Petter Toldnæs

Journalister: Audun Garberg,

Siri Lehne Nilsen, Andreas Tjerns-

haugen

Redaksjonen: Ragnhild Noer, Jon Bjartnes,

Geir Kristian Lund, Knut Are Tvedt.

Annonser:

Naturvernforbundets Markedskontakt A/S

Tlf: 22 71 92 20

Design/lay-out: dEDBsign, Ketill Berger

Sats, repro og trykk: Aktietrykkeriet A/S

Natur & Miljø trykkes på 100 % resirkulert

papir.

Abonnement Institusjoner: kr. 340,-

Abonnement enkeltpersoner: kr. 225,-

Bestilles hos

Naturvernforbundets medlemservice,

Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo.

Tlf: 22 71 55 20. Telefaks: 22 71 56 40.

■ Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvenn-

ligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter

som det annonseres for i Natur & Miljø.

norsk fagpresse®

Natur & Miljø er tilsluttet

Fagpressens Redaktørplakat

innhold

ROVVILT I FARE • 8

NATUR OG UNGDOM – 30 ÅR I VEIEN • 14

De har vært en plage for byråkrater

og næringsliv siden 1967.

NATURVERN ER ET SYKDOMSTEGN • 20

Lars Haltbrekken er skeptisk

til å verne natur for enhver pris.

PÅ DYREJAKT MED KAMERA • 24

Bli med på jakt med fotoapparat og film.

NATURPERLEN GAULA • 28

Noen av Norges beste fotografer

tar deg med på tur langs elva.

STADIG VARMERE I KLIMADEBATTEN • 32

I 1997 skal verden bli enige om

å bekjempe drivhuseffekten.

SKOGMENNESKET PÅ BORNEO • 34

Egne skoler for organgutanglivet.

HVOR MILJØVENNLIG ER DU? • 38

Test din egen grønne farge.

BLI MED NATUR & MILJØ TIL PRAHA • 40

Natur & Miljø inviterer deg til en ti dagers tur

til Europas kulturhovedstad Praha.

FASTE SPALTER: skråblikk 2 • nyheter 4 • grønn pepper 7 • liv i laga 46 • bøker 48
• på klingen 49 • Blekkulf 51 • lesemes galleri 54 FORSIDE: Lassi Rautiainen

Ieder

Slik blir 1997 for deg...

Hva er den viktigste miljøsak for deg i 1997? Hva brenner du mest for? Hvorfor er du medlem av Naturvernforbundet?

Dette er ikke noe forsøk på å gå Dagbladet i næringen, eller å gjennomføre en spørreundersøkelse med Syden-tur som premie. Det er imidlertid noen av spørsmålene som er utgangspunktet for det arbeidet redaksjonen nå gjennomfører, for å utvikle Natur & Miljø til å bli et bedre miljømagasin.

Verden går framover, påstår noen, og siden sammenslåingen av Norsk Natur og Miljømagasinet i 1989, har Natur & Miljø stått fram som det største miljøbladet i Norge. Gjennom disse årene har vi formidlet naturglede, konflikt, reportasjer og nyheter som har skaffet hovedoppslag på Dagsrevyen, eller blitt glemt av den gemene hop.

I slutten av 1990-årene står individet sterkt i den vestlige verden. Det handler om min frihet, mitt hus, min rett til å forurense. Bak står store, sterke kapitalinteresser, som uten et statlig lovverk og en aktiv miljøbevegelse sjelden vil ha tanke for kommende generasjoner, utover bedriftens evne til å tjene penger.

En av våre mange oppgaver i Natur & Miljø er å bringe fakta, avlive myter, gi bakgrunn for egne meninger. Vi skal sette saker inn i en sammenheng, trekke fram konsekvensene for både deg og samfunnet. Er du bosatt et værhardt sted i Møre og Romsdal eller Finnmark, er det slett ikke sikkert at du har interesse av en varmere verden, med vinterstormer og dårlig vær som resultat. Bor du i Oslo, er det gjerne bedre for helsen din at vi bygger ut kollektivtilbudet og begrenser mulighetene for å kjøre bil i indre by.

Redaksjonens mål er å gi deg et bedre blad i løpet av 1997. Vi vil trekke fram de aktuelle sakene, se på hva som er aktuelt i miljøbevegelsen, og fortelle om gode og dårlige miljø saker rundt om i landet. Det er faktisk slik at mye av det som skjer rundt om i Norge er journalistisk interessant for Natur & Miljø. Ta gjerne kontakt om du har tips til saker! □

Ole P. Pedersen

Ole P. Pedersen

Et solid norsk hus

Thorbjørn Jagland er visstnok, etter mye om og men, i ferd med å bygge det norske huset. Oljefyren er allerede installert i kjelleren. □

Ingen vet hvordan prionsykdommene kan påvirke norsk natur.

KAN SKRAPESYKE SMITTE TIL ROVDYR?

Skrapesyken som har rammet norsk sau kan i verste fall smitte til ville dyr. Det er nå påvist skrapesyke hos flere andre arter.

N&M • Jens P. Toldnæs

Kugalskap, skrapesyke og Creutzfeldt Jakobs syndrom forårsakes av en type proteiner som finnes hos alle pattedyr (prioner), og som vanligvis ikke gjør noen skade. Problemene oppstår når prionene ikke oppfører seg slik de skal.

Det er kjent at mink, ilder, aper, hjorte- og kattedyr kan få skrapesyke eller andre beslektede prionsykdommer, i tillegg til sau og storfe. Sykdommene er alltid dødelige, men forskerne vet likevel svært lite om hvordan de virker.

Norsk katt smittet

Professor Kåre Fossum ved Statens veterinære laboratorier er svært forsiktig med å hevde at ville dyr kan trues av sykdommene, ettersom forskerne vet så lite om dem.

Jeg vet at det er funnet smittet mink i Finland, og at sannsynligvis av disse dyrene dør. Også en norsk katt er smittet. I begge disse tilfellene må vi regne med at smitten kommer gjennom maten. Samtidig vet vi ikke en gang om kugalskap kommer fra skrapesyke, sier han.

Svært smittsomt

Overlege ved Tynset sykehus og tidligere leder i Naturvernforbundet, Hans J. Engan, er først og fremst skeptisk til dem som hardnakket har hevdet at prionsykdommer ikke

kan smitte til mennesker.

Som medisiner er det pussig å høre på folk fra veterinærmyndighetene som kommer med slike påstander og i tillegg oppfordrer folk til å spise sauehjerner. Det finnes nye rapporter fra Slovenia som ikke akkurat burde oppmuntre til dette, sier han.

Når det gjelder norsk natur er Engan mest bekymret for hjorteviltet.

Vi skal huske på at tiltakene på en gård hvor det er påvist skrapesyke er uhyre drastiske. Dette er selvsagt fordi det er en svært smittsom sykdom, sier han.

Engan mener det ville være rart dersom ikke smitten også kan angripe ville dyr. □

Genmat vurderes ikke godt nok av EU

Genmodifisert mais og raps som tåler mer sprøytemidler er godkjent i EU. Men miljøeffekten blir ikke vurdert godt nok, mener Heidi Bente Hoel Draget i Direktoratet for naturforvaltning (DN).

Store selskaper har genmodifisert både raps og mais slik at de tåler spesielle sprøytemidler – som selges av samme selskap.

Tilhengerne kaller det miljøvern fordi sprøytemidlene som brukes er blant de mindre miljøskadelige. Motstanderne tror bruken av sprøytemidler vil øke, og er redd for at ugresset også blir motstandsdyktig.

Behandlingen i EU blir ufullstendig fordi planten og sprøytemiddelet vurderes hver for seg, etter forskjellige direktiver, sier Draget.

Sprøytemidlene behandles etter sprøytemiddeldirektivet. Her er det de kjemiske egenskapene og helseaspektet som står sentralt.

Plantene behandles etter direktiv for utsetting og markedsføring av genmodifiserte organismer. Her skal man vurdere den direkte miljøeffekten ved å sette plantene ut i naturen.

Matro for økologiske kuer

Norske øko-kuer kan inntil videre trygt gumle økologisk kraftfôr. Det er garantert fritt for genmodifiserte planter, slik som reglene krever.

I Danmark har det lenge vært bekymring i de økologiske miljøene over at kraftfôret kan inneholde genmodifiserte planter eller enzymer. Fôret inneholder soya, og i USA er en del av soyaavlingene genmodifisert. Amerikanerne har ikke villet skille genmodifiserte bønner fra resten av avlingen.

Foreløpig er det ikke noe problem i Norge. Vi bruker bare korn og sukkermelasse i det økologiske kraftfôret, og ingenting er foreløpig genmodifisert, sier Kjell Andresen ved Årnes kornsilo og mølle.

MILJØGIFT OVER HELE NORGE

Det kjemiske stoffet DEHP finnes overalt i naturen, viser en rapport fra Norsk institutt for vannforskning (Niva). Hvor kommer det fra?

N&M • Jens P. Toldnæs

Niva har undersøkt mengden av DEHP og andre ftalater i innsjøer, fjorder og avløpsvann i Norge. Ftalater er de miljøgiftene som hyppigst finnes i miljøet. Ett av dem, DEHP, er funnet særlig mange steder.

Likevel vet vi lite om kilde til DEHP. I Danmark er det bedre kartlagt. En typisk kilde til DEHP-utslipp er PVC-plast, sier forsker Bjørn Braaten ved Niva. DEHP finnes blant annet i gulvbelegg, lakkebelegg og emballasje.

De største utslippene av DEHP finnes i vann som går til renseanlegg. Her blir store mengder DEHP igjen i slammet.

Men også på «rene» steder, som i Femunden, har Niva funnet stoffet.

Ettersom det ikke finnes bilveier eller andre inngrep i området, er det høyst sannsynlig nedbør som bringer stoffet dit, sier Braaten.

Land som Danmark, Nederland og USA har prioritert DEHP fordi det finnes i så store mengder. Danmarks miljøvernminister, Svend Auken, har gått i spissen for en handlingsplan som skal utfase ftalatene, også DEHP.

Hva DEHP-funnene betyr i giftsammenheng er ifølge Braaten vanskelig å si. Men han skisserer store perspektiver:

DEHP er ikke akutt giftig. Det er svakt østrogendannende

de og kanskje virker det sammen med andre fremmedstoffer. Vi ser nå på disse stoffene med nye øyne fordi de er overalt. Dersom DEHP for eksempel skulle være skadelig sammen med andre stoffer, kan det være at hele vårt råstofforbruk må legges om, sier han. □

DEHP finnes overalt i naturen – også på uberørte steder som i Femunden.

Miljøgift i kosmetikk

Naturvernforbundet har oppdaget hormonforstyrrende miljøgifter i en rekke kosmetikkprodukter. Bransjen lover å fjerne stoffene.

Jakt i parfymeriene ga fangst for Naturvernforbundet (NNV): En rekke kosmetikkprodukter inneholder hormonforstyrrende miljøgifter. Tilsammen seks tonn, har SFT regnet ut. Oppdagelsen ble mulig fordi norske myndigheter siden 1. januar i år har krevd full innholdsdeklarasjon på all kosmetikk.

Direktør Ingrid Standal i Kosmetikkleverandørenes

Forening sier til Adresseavisen at bransjen ønsker å fjerne hormonforstyrrende fra sine produkter. Hun understreker at bare fra 1995 til 1996 er mengden slike stoffer halvert.

Vi er godt fornøyd med at kosmetikkbransjen tar ansvar for å fjerne disse stoffene. Og vi er glade for at produktene blir merket, sånn at folk kan velge selv om de vil bruke dem eller ikke, sier Sigrun Ringvold i NNV. Hun håper nå at myndighetene krever en tilsvarende merking av andre produkter som inneholder hormonforstyrrende, blant annet plast, maling, lakk. □

Ligg unna disse stoffene:

Disse stoffene inneholder hormonforstyrrende miljøgifter:

- Nonoxynol
- Octoxynol
- Dibutylphthalate (DBP)
- Butyl Benzyl phthalate (BBP)
- Diethylhexylphthalate (DEHP)

FAKTA:

Hormonforstyrrende miljøgifter kan skade evnen til forplantning, både hos mennesker og dyr. De kan også forstyrre fosterutviklingen, skade immunforsvaret, nervesystemet og hormonsystemet.

Kilde: Norges Naturvernforbund

Fredskorpset Søker fagfolk

Fredskorpset er en del av norsk offentlig bistand til utviklingslandene, og rekrutterer fagfolk til Botswana, Mosambik, Tanzania, Zambia og Nicaragua. Fredskorpset bygger på idéen om solidaritet og mellommenneskelig kontakt over landegrensene, kombinert med praktisk bistands-samarbeid.

Spennende utfordringer for fagfolk som vil jobbe i Nicaragua

Det skal søkes på spesielle søknadsskjema. NORAD rekrutterer fredskorpsdeltagere til følgende stilling:

Sosialarbeider

til organisasjonen Fundacion Victimias de Guerra.

Målgruppen for denne frivillige organisasjonen er krigsskadde som er blitt funksjonshemmet, og som ønskes rehabilitert gjennom fagutdanning, sosial og medisinsk støtte. Arbeidet er rettet mot organisasjonens ansatte ang. utvikling og videreføring av metoder og planer for reintegrering av krigsofrene.

Kvalifikasjoner: Det kreves faglig bakgrunn som sosionom eller innenfor ergoterapi, psykologi, sosiologi eller pedagogikk. Søkere må ha erfaring fra sosialt arbeid/rehabilitering, helst prosjektrettet. Erfaring med tilrettelegging av tiltak/arbeid for funksjonshemmede og/eller flyktninger vil være en fordel. Spanskkunnskaper. **Arbeidssted:** Juigalpa. Søknaden merkes: «FK 1/97».

1-2 sivilagronomer

til Escuela de Agricultura y Ganaderia (EIAG). Jordbruksskolen utdanner agronomer. Ett av skolens mål er å styrke den faglige siden ved etablering av program for forsøks- og utviklingsarbeid samt bedre utnyttelse av skolens jordbruksareal. Arbeidet går for en stor del ut på rådgivning overfor skolens øvrige personale og lokale bønder.

Kvalifikasjoner: Sivilagronom. Erfaring fra forskersvirksomhet eller undervisning en fordel. Spanskkunnskaper. **Arbeidssted:** Rivas. Søknaden merkes: «FK 2/97».

For stillingene til Nicaragua gjelder. Språkkunnskaper: Arbeidsspråket er spansk og en del spanskkunnskaper er nødvendig. Ytterligere språkopplæring vil bli gitt. **Skolemuligheter:** Spansk-språklige skoler. Plasseringene kan være vanskelige for familier med barn i skolepliktig alder.

Tiltredelse: Deltakelse på forberedelseskurs fortrinnsvis våren 1997 eller høsten 1997, deretter direkte utreise.

Søknadsfrist: 22. februar 1997

Nærmere opplysninger: Førstekonsulent Rikke Horn-Hanssen, telefon 22 31 43 65

Generell informasjon

- **NORAD er rekrutteringsinstans. Den formelle godkjenning av kandidatene skjer i tjenestelandet og arbeidsleder er den enkelte org./institusjon.**
- **Søker må ha minimum to års relevant praksis i sitt yrke etter endt fagutdanning.**
- **Fredskorpset praktiserer likelønnsprinsippet og avlønner fredskorpsdeltakere i lønnstrinn 15 i Statens lønnsregulativ – ca 167.000,- pr år. I tillegg kommer fri bolig, etableringstilskudd, fratredelsesbeløp og en mindre levekostnads-kompensasjon.**
- **Fredskorpsdeltakeren skal ha en rådgivende funksjon i sitt arbeid.**
- **Kunnskapsoverføring er et viktig aspekt ved alle FK-stillinger og erfaring fra undervisning/opplæring vil bli tillagt vekt.**
- **Evne til å tilpasse seg nye og fremmede kulturer og uvante leve- og arbeidsvilkår vurderes og tillegges vekt.**
- **Aktuelle søkere vil bli testet i språkkunnskaper.**
- **Utenlandske statsborgere kan kun komme i betraktning som kandidat til Fredskorpset når de har fast bosteds-, arbeids- og oppholdstillatelse i Norge, har til hensikt å returnere til Norge, og behersker norsk godt.**
- **NORAD arrangerer forberedelseskurs av 6-10 ukers varighet før utreise, og deltakelse er obligatorisk.**
- **Tjenestetiden er 2 år fra utreisdagen.**
- **Søknadsskjema fås ved henvendelse til Fredskorpsseksjonen, NORAD, Pb 8034 Dep, 0030 Oslo eller telefon 22 31 43 74. Sentralbord 22 31 44 00.**

Nytt fra NATURVERNFORBUNDET

Bort med piggekk i 32 byer

□ Piggekkene må forbys i minst 32 byer og tettsteder, mener Naturvernforbundet (NNV).

Ifølge målinger fra Norsk institutt for luftforskning, ligger konsentrasjonen av

støv over det som er helsefaglig forsvarlig i 42 byer og tettsteder. I 32 av disse er veitrafikken hovedårsak til forurensningen. Her må både piggekkforbud og trafikkreduksjoner til, mener NNV.

– Fortsett med godstransport på jernbanen

□ Naturvernforbundet reagerer kraftig på at NSB vil legge ned godstrafikken på Gjøvikbanen og Numedalsbanen neste år. Det vil gi mer forurensning og økt veislitasje, mener forbundet.

– En mer miljøvennlig skatte- og avgiftspolitik, som gjør forurensende og trafikkfarlig veitransport dyrere, vil favorisere jernbanen og kan snu den negative trenden vi nå ser, sier generalsekretær Terje Kronen.

– Ligg unna hormonforstyrrelserne!

□ – Ikke kjøp sprøytemidler med hormonforstyrrende miljøgifter, oppfordrer Naturvernforbundet, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. En liste over hvilke sprøytemidler som inneholder disse miljøgiftene kommer fra myndig-

hetene i februar, og organisasjonene ber bondene vente med å kjøpe inn sprøytemidlene til lista er ferdig.

Myndighetene har lovet å forby hormonforstyrrende stoffer, som kan endre hormonbalansen hos mennesker og dyr innen år 2000.

PCB-forurensning fra Svalbard-gruver?

□ Naturvernforbundet (NNV) frykter at hydraulikkolje som er brukt i gruvene på Svalbard har inneholdt miljøgiften PCB, og er redd for at gruvevann, forurenset grunn og slagg kan utgjøre en alvorlig lokal PCB-kilde. Det kan i så fall forklare de store mengdene PCB som er

funnet i isbjørn, polarmåke og polarrev på Svalbard. Mengdene er større enn i andre dyr andre steder i Arktis. Tidligere har man ment at langtransportert forurensning var årsaken til forurensningen. Nå ber NNV Miljøverndepartementet sørge for undersøkelser av forholdene.

– Flom er viktig for naturen

□ – Flom er ikke bare skadelig. Den har mange positive virkninger for naturen. Dette har ikke Flomtiltaksutvalget tatt hensyn til i sin innstilling «Tiltak mot

flom», mener Erik Solheim i Vassdragsvernrådet til Naturvernforbundet.

I en høringsuttalelse kritiserer foreningen innstillingen.

Kraftgater fortrenger villrein

□ Nye kraftledninger på Sørvestlandet vil forstyrre villreinen og rasere urørt natur, mener Naturvernforbundet.

– Med en bit for bit-tak-tikk forsøker Statnett å gjenomføre 90-åras største naturinngrep i Norge, sier generalsekretær Terje Kronen.

Tilsammen planlegges det mer enn 420 kilometer høyspentlinjer på Sørvestlandet i forbindelse med nye overføringskabler til kontinentet. Naturvernforbundet ber Norges vassdrags- og energiverk utrede alternativer til Statnetts planer

OM FOLK OG FUGLER

Det er omtrent tyve år siden spøkelset dukket opp i Fredrikstad. Der flagret det en tid illevarslende omkring i møterom og avisspalter før det ble fordrevet, slik at Øra, denne praktfulle våtmark ved Glommas utløp, fikk ligge i fred. Det som spøkte var en problemstilling, glimrende formulert av daværende ordfører:

– Er det fuglene eller menneskene som skal leve?

Nå ser det ut til at spøkelset har dukket opp igjen, og denne gang på et adskillig høyere nivå. Bakteppet er av internasjonalt

“DERFOR ER DET IKKE DE SULTNE, MEN DE RIKE SOM MÅ KONFRONTERES MED NØDVENDIGHETEN AV NATUR- OG MILJØVERN”

miljøvern opp mot fattige og sultne mennesker er meningsløst.

Det som gir mening er som regel det som forholder seg til virkeligheten. Og i virkeligheten ser det i all hovedsak slik ut: Bak utarming av mennesker og ødeleggelse av natur finner vi de samme destruktive krefter. Natur og mennesker er ikke fiender, men allierte som kan vinne eller tape i kampen mot en felles motstander. Denne motstanderen er kort sagt drømmen om uendelig overflod slik den kommer til uttrykk i all verdens

hensynsløse industrialisme og opphopning av kapital. Derfor er det ikke de sultne, men de rike som må konfronteres med nødvendigheten av natur- og miljøvern. Krav om

tilbakeholdenhet, restriksjoner og handling må rettes mot de overflodsfikserte, ikke mot de fattige. Det virkelige dramaet dreier seg om å redde menneskeverdet og naturverdet i én og samme operasjon. Å ofre det ene for det andre er et stykke vi i det hele tatt ikke skal sette opp. Selvsagt? – Ja, for noen, men altså ikke for alle scenesettere. Forbausende nok, så lang tid etter Øra, hvor det lar seg påvise at det faktisk lever både folk og fugl i Fredrikstad, i beste velgående.

Arild Ådnem

Om forfatteren

Arild Ådnem er en av disse sekstiåttåtte med grunnkurs i negativ dialektikk, gitarspill og eksotiske salater. Datidens grønne bølge skyllet ham i land på Hvaler. Der bet han seg fast i naturen og ble leder av Naturvernforbundet i Østfold. Siden jobbet han i NNVs sekretariat fra 1979 til -89; de siste årene som redaktør av medlemsbladet Norsk Natur. Ådnem var Naturvernforbundets leder fra 1991 til -93.

VÅRSTRID OM ROVDYRENE

Regjeringen legger i vår fram en ny stortingsmelding om hvordan vi skal ta vare på bjørn, gaupe, ulv og jerv. Det kan bli en tøff debatt om kjerneområder, forvaltningspraksis og sauehold.

N&M • Ole P. Pedersen

Det er fem år siden forrige rovviltmelding. Den gangen opprettet regjeringen kjerneområder for de fire store rovdypene, områder hvor regjeringen vil le gi rovdypene et «strengt vern».

Målet for forvaltningen er imidlertid todelt: Å få levedyktige bestander av bjørn, jerv, ulv og gaupe, samtidig som rovdypskader på husdyr og tamrein skal være minst mulig.

Nå vurderer Miljøverndepartementet, med innspill fra blant andre Landbruksdepartementet, om forvaltningen skal endres. Men hva har skjedd med rovviltet i løpet av de fem årene kjerneområdene har eksistert?

Ifølge Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Norsk institutt for naturforskning (Nina), er det betydelig færre bjørner i Norge i dag enn det man trodde i 1992. Gaupebestanden er større, men varierer mye fra år til år. Det har blitt rundt ti flere jerv i året, mens det stadig er under ti ulver i Norge. Den svensk-norske ulvestammen er stadig truet av utrydding.

I løpet av de siste fem årene har DN og Nina også fått mer kunnskap om hvor-

dan rovviltet opptrer i naturen.

Forskerne har slått fast at antallet bjørner er nede i mellom 26 og 55 på norsk side av grensa. I 1992 trodde forskerne det var rundt 100 bjørner i landet.

Norge deler bjørnestamme med Sverige og Finland, og det er bare i Pasvikdalen det er funnet binner som får unger på norsk jord. Bjørn i østlandsområdet er hovedsakelig streifdyr. Det er dermed ingen levedyktig bjørnebestand i Norge.

Forskerne har også fått vite mer om gaupebestanden. Det har blant annet ført til kraftig økning i kvotejakten på dyret. Med en bestand på mellom 500 og 600 gauper, felles det like mange gauper i dag som for hundre år siden.

Ifølge Jørund Braa ved DN kan det felles rundt 20 prosent av gaupebestanden hvert år, uten at bestanden tar skade. Det forutsetter imidlertid at dyra som felles i første rekke er hanner og unger, og bare unntaksvis hunner i drektig alder.

En vesentlig forutsetning for å felle så mange er en stabil bestand, noe som avhenger av dødeligheten ellers om året, samt tilgangen på rådyr.

Det blir flere bjørner i Skandinavia. I Norge finnes den stort sett bare i grensetraktene mot Sverige.

Foto: Lassi Rautalainen

Ulv

Mindre enn ti dyr i Norge, streifdyr hovedsakelig på Finnskogen i Hedmark. Ulven blir inntil 15 år gammel, kan bli 1,8 m lang og veier mellom 35 og 55 kilo. Lever av rein, rådyr, elg (om vinteren) smågnagere, bever, husdyr og åtsler.

Foto: Steinar Myhr/NN/Semfoto

Foto: Asle Hjelbrekke/NN/Semfoto

Gaupe

500 til 600 dyr i Norge, finnes over hele landet med unntak av Hordaland, Sogn og Fjordane. Gaupa blir inntil ti år gammel, kan bli 1,2 meter lang og veier fra 10 til 25 kilo. Lever av hare, smågnagere, rev, rein, rådyr og sau.

Jerv

Snaut 200 dyr i Norge, holder til i Nord-Norge og Rondane/Dovre fjell/Trollheimen-området. Jerven blir inntil 17 år gammel, kan bli én meter lang, og veier fra 10 (hun) til 20 kilo. Lever av rein, elg, rådyr, rev, hare, smågnagere, fugl, åtsler, sau, sopp og bær.

Foto: Pål Hermansen/NN/Semfoto

Bjørn

26-55 dyr i Norge, hovedsakelig langs riksgrensa fra Hedmark til Finnmark. Bjørnen blir inntil 30 år gammel, kan bli 2,5 meter lang og veier fra 100 til 350 kilo. Lever av planter, insekter, pattedyr (elg, husdyr), åtsler.

Foto: Lassi Rautalainen

► Tor Kvam ved Nina forteller at gaupebestanden øker og minker i en tiårs syklus. Det kan være stor forskjell fra år til år.

– Særlig i 1996 var det et stort antall gauper. Vi regner med at det holder seg i ett år til. Det er søkt om større fellingskvote i 1997 enn i 1996.

Ifølge Kvam er gaupebestanden på samme nivå som i forrige århundre. Økningen de siste årene gjør at DN klassifiserer arten som fåtallig. Men forskeren er skeptisk til måten jakten foregår på.

– Jeg tror ikke kvoter begrenser jakten, særlig ikke når de blir så høye som nå. I en kommune i Nord-Trøndelag var det i fjor 50 jegere ute hele tida for å fylle kvoten. Gaupejakt har fått en helt annen status etter at kvotene ble innført, forklarer han. Kvam ser ikke bort fra at en ordinær jakttid på gaupe ville lettet på noe av jaktpresset.

Jerv i Nord-Norge

Ulvebestanden er stadig truet av utryddelse, og den totale bestanden i Skandinavia har økt svært lite de siste ti årene. Forrige vinter var det stipulert rundt 30 ulver i hele Skandinavia.

Jervebestanden har gått noe fram de siste årene, og det er startet kvotejakt enkelte steder i Nord-Norge. I Sør-Norge er jerven imidlertid nærmest utryddet. □

Foto av rovdyr

Rovdyrbildene i denne artikkelen er hentet fra Finland (bjørn) og dyrehager.

Norsk jerv finnes hovedsakelig i Nord-Norge, hvor det enkelte steder jaktes på arten.

Foto: Jørn Bohmer Olsson-Rolf Sørensen/NNV/Smitfoto

Svekket vern

Direktoratet for naturforvaltning foreslo like før jul å svekke vernet for jerv og gaupe.

40 flere jerv på fire år fører til at statusen som «sårbar» har opphørt. Nå er jerven «sjelden», ifølge DN's rødliste over truede arter i Norge.

Forskerne har plassert gaupa i kategorien «hensynskrevende og fåtallig», en ny vernegruppe som ikke regnes som truet. «For disse artene er det grunn til overvåking av situasjonen», heter det i kommentarene fra DN.

Bjørnestammen er mindre i dag enn forskerne trodde for fire år siden. Anslaget er imidlertid sikrere nå, og bjørnen er stadig vurdert som «sårbar». Ulven er fortsatt vurdert som «direkte truet». □

Antatt antall rovdyr i Norge

	1992	1996
Bjørn	100	26–55
Gaupe	300–400	500–600
Ulv	5–10	<10
Jerv	150	190

(Gilde: DN og Nina.)

NNV: Avgjørende år

– Det kommende året blir avgjørende for å sikre levedyktige bestander av rovdyrene. Det er en av Naturvernforbundets (NNV) viktigste oppgaver, og vi må samle alle gode krefter for å få til dette, sier NNV's leder, Heidi Sørensen.

– Rovviltspørsmålet er en av sakene vi har brukt aller mest tid på for å få til et ryddig og godt syn. Det har vi klart. NNV vedtok i mars i fjor følgende hovedpunkter:

• NNV vil konsekvent forsvare alle arter, uten hensyn til hvilken nytte de har eller hvilken økonomisk skade de måtte utrette.

• NNV mener utmarka bør benyttes til matproduksjon gjennom beiting i minst like stor grad som i dag. Å høste av utmarksbei-

te er i prinsippet mer økologisk riktig enn andre former for kjøttproduksjon. Forbundet går derfor ikke inn for generelle innskrenkninger av beitearealene for å skille husdyr og rovdyr.

• Staten har et overordnet ansvar for å erstatte tap av bufe og tamrein grunnet rovdyrangrep. Det må også være et statlig ansvar å dekke ekstra kostnader til forsterket tilsyn og å kompensere for andre ulemper med å ha beitedyr i rovdyrutsatte områder.

• Landbruket må ta sin del av ansvaret for ikke å true oppbyggingen og eksistensen av levedyktige bestander av alle våre rovdyrarter.

• NNV ser at konfliktene mellom beitedrift og en forsvarlig rovviltforvaltning ikke løses gjennom å holde de to dyregruppene adskilt. Forbundet ønsker å bidra til dialog og konfliktløsning i rovviltdebatten ved å søke løsninger som sikrer levedyktige bestander av rovdyr, samtidig med akseptable levevilkår for folk i landbruks- og reindriftsnæringa.

• Som hovedregel mener NNV at mer og bedre tilsyn med husdyr i rovdyrutsatte om-

råder er det mest tjenlige tiltaket for å redusere husdyrtapene. (...) Forebyggende tiltak bør vurderes lokalt.

• NNV mener det er uakseptabelt å sende forsvarsløse husdyr på utmarksbeite i områder med vesentlig risiko for rovdyrangrep – uten å satse på forebyggende tiltak.

• NNV krever at Miljøverndepartementet benytter sin hjemmel gitt av Stortinget til å unnta ulv fra nødvergefelling ved direkte angrep på bufe. Forbundet aksepterer en begrenset jakt på rovvilt når det foreligger tilstrekkelig faglig dokumentasjon på størrelsen av bestanden. I lys av dette kan vi ikke akseptere lisensjakt på jerv i Sør-Norge. Derimot kan kvotejakt på gaupe aksepteres.

(Vedtaket bygger på forbundets syn fra 1978.)

NNV har også i samarbeid med Den norske turistforening, Norges jeger- og fiskerforbund og Verdens naturfond laget et felles innspill til den kommende rovviltmeldingen. □

– Miljøbevegelsen vil at vi skal leve ut deres idealer her og nå. I stedet tvinger de fram pelsdyrproduksjon, sier Lars Kveberg, sauebonde på Koppang.

MÅ SKYTE ELLER SLUTTE?

Midt oppe i rovdyrdebatten står bøndene. Noen av dem har tatt loven i egen hånd hvis et rovdyr har vært på ferde. Lars Kveberg på Koppang ønsker helst å samarbeide.

N&M • Ole P. Pedersen og Bård Løken (foto)

Kveberg kjøpte småbruket i 1983, og flyttet «fra byen» (Gjøvik). Fem år senere fikk han de første rovdyrskadene i egen flokk.

– Jeg ønsket å drive økologisk riktig matproduksjon og utnytte lokale ressurser. Men de siste årene har satt en del ideelle holdninger på prøve. Antakelig må jeg slutte med sau. Det går ikke lenger økonomisk. Jeg mister inntil 50 prosent av sauene, og høstvekta har gått ned fra drøyt 45 til 34 kilo per lam de siste årene.

Kveberg har tatt seg deltidsjobb ved siden av gårdsdriften, for å få ting til å gå rundt.

Ifølge Kveberg vil han selv ikke ha råd til gjeterer for å verne beitedyra mot rovdyr. Dårligere kår fra myndighetene gjør det umulig.

Kveberg mener det er et stort tankekors for miljøorganisasjoner som har klare svar på hvordan konfliktene kan løses,

samtidig som landbrukspolitikken får være i fred for kritikk. Blant annet ble pengene til forebyggende tiltak redusert fra 16 til 12 millioner fra 1996 til i år.

Erstatningsordningene er heller ikke gode nok.

– Erstatning for sporadiske skader er akseptable. Men bønder som har store, kroniske skader, får ikke dekket tapet gjennom erstatningene. Dessuten er det et viktig mål for næringen at erstatningsordningene blir hjemlet ved lov.

– Miljøbevegelsen tar feil

– Vi skal ha store rovdyr i norsk fauna. Jeg er også i utgangspunktet enig i at forvaltningen skal skje ut fra et bestandsmessig syn, sier Kveberg.

Kveberg vil ha bjørn i Norge, men ser bjørnestammen som et felles ansvar for Sverige og Norge. Han peker på at dagens bjørner på norsk side av grensen er en del

av den norsk-svenske eller norsk-finsk-russiske bjørnestammen, og at det derfor ikke er naturlig å ha nasjonal forvaltning av bjørn.

– Miljøbevegelsen tar feil; den vil vi skal leve ut deres idealer her og nå. Det de i praksis gjør, er å tvinge fram pelsdyrproduksjon i stedet for sau på utmarksbeite. Det er ikke særlig god samfunnsutvikling å fokusere på Norges aleneansvar for sterke, levedyktige bestander av bjørn, jerv, gaupe og ulv. Vi må alle svelge en del kameler, også miljøbevegelsen.

Kveberg har vanskeligheter med å snakke med miljøbevegelsen og Naturvernforbundet i fylket. Selv er han leder av rovdyrutvalget i Hedmark bonde- og småbrukarlag og medlem av det rådgivende utvalget for landbruk og miljø i Hedmark, hvor han ikke ønsker lokale representanter for miljøbevegelsen. Utvalget skal være en konfliktløser i næringssaker. ►

► – Næringen selv er generelt positiv til rovdyr. Vi er nødt til å leve med dem. Jeg har truffet bønder som har hatt kjempeopplevelser ved å se bjørn. Men når det rammer deg selv, blir du forbannet. Vi får ikke servert andre løsninger enn å skyte eller å legge om til andre driftsformer, som pelsdyr eller kuer. Men ressursene her oppe er setra og utmarka. Vi som bor her ute, blir ikke hørt. Veien til selvtækt er ikke lang.

Praktisk holdning til felling

Vi diskuterer fellingstillatelser på bjørn og gaupe, og Kveberg mener man i slike saker må være praktisk, ikke prinsipielle. Han er imidlertid ikke med på at en praktisk tilnærming i alle saker vil være en trussel mot bestanden.

– Her i Hedmark sitter fylkesmannen

på én fellingstillatelse for bjørn. Den blir ikke utnyttet, for bjørnen er borte når tillatelsen endelig blir gitt. Fellingstillatelsene sitter ikke så løst som man kan få inntrykk av, og som de burde.

Kveberg har et anstrengt forhold til fylkesmannens miljøvernavdeling, som både gir tillatelse til kvotejakt på gaupe, og disponerer fellingstillatelsene for bjørn. Fylkesmannen vurderer også de erstatningskrav som kommer inn som følge av tapt fe.

Vil ha bort kjerneområdene

Kveberg håper den kommende rovviltmeldinga avklarer hva regjeringen og Stortinget mener med «levedyktige» bestander.

– Men om meldinga bare sier at «vi skal ha plass til begge deler» – både rov-

dyr og sau – er den ikke noe verdt.

– Hva med dagens kjerneområder for rovvilt?

– De fleste i næringen vil fjerne dem. Jeg er ikke så sikker på om det er riktig. Jeg vil heller ikke ha sauefrie områder i kjerneområdene. Problemet er at pengene til forebyggende tiltak blir mindre. Men om det strenge vernet opprettholdes, blir følgene sauefrie områder og tynnere befolkning, mener Kveberg. Ifølge bonden er mange i ferd med å gi opp sauedriften, fordi den ikke lønner seg.

Kveberg setter pekefingeren mot tinningen.

– Her oppe har jeg sluttet med sauedrift. Men jeg kan ikke slutte, da går jeg konkurs. Jeg flyttet ikke ut hit for å drive med pelsdyr, broilere eller å sitte på et kontor. □

– EN PEST OG PLAGE

Han er ikke på jakt etter kompromisser i rovviltforvaltningen. Arve Fossen fra Naturvernforbundet i Tynset snakker bondenæringen midt imot – midt i et av de største konfliktområdene.

N&M • Ole P. Pedersen og Bård Løken (foto)

– **Den kommende** rovviltmeldingen må slå fast at det er næringen som har utfordringene og ansvaret for å løse sine problemer. Det må stilles større krav til det å ha dyr på utmarksbeite. Hva er økologisk bærekraftig utnyttning? Det må ta hensyn også til andre arter; smitteoverføring, arealkonflikter og beiteplanter. Og vi må innse at vi ikke i lengden kan ha som mål å kartlegge ethvert dyrs bevegelser. Vi har ikke rett til å fotfølge store rovdyr. Landbruksetikkutvalget har også pekt på det som betenkelig. Forvaltningen må bygge på skjønn og estimater.

– Vi må fortsatt kritisere Direktoratet for naturforvaltning (DN) og fylkesmannen for å være for lett på avtrekkeren. Man er for slepphendte med fellingstillatelsene. Vi skal huske på at rovviltet bare gjør det de skal gjøre; spise andre dyr.

Fossen mener det ikke er miljøorganisasjonenes oppgave å diskutere erstatningsordninger. På samme måte vil han helst slippe å få råd om viltforvaltning fra næringsorganisasjonene.

– Jeg kan ha sympati med en bonde som har mistet store deler av besetningen sin. Men det betyr ikke at det er vår oppgave å arbeide for bedre erstatningsordninger. Om vi er villige til gode er-

statninger, reduserer det ikke konflikten. Vi må skille mellom de ulike rollene, påpeker Fossen.

– Næringen ser på oss lokalt som en pest og en plage. De ber oss om å lytte, men det har vi gjort til stadighet. Næringsproblemer gjelder ikke bare dem som driver med sau; det gjelder nesten alle andre næringer. Jeg kan også forstå at lastebilsjåførene vil ha en bedre vei. Men det er ikke noe tema for oss.

Ikke konflikt mellom by og land

Hvordan er det så å være en markant rovdryrkjemper i et lite lokalsamfunn på det indre Østlandet, hvor det er mange bønder og ingen tradisjon for å pakke meninger inn i ull?

Fossen innrømmer at det er en belastning å stå i spissen. Men generelt er han uenig i at rovdryrkonflikten er et spørsmål om by mot land.

– De fleste er positive til det arbeidet vi driver med. Det viser også hvordan bygdene utvikler seg. Det er færre her som er direkte involvert i næringen. Folk betrakter naturen som et positivt gode, som ikke bare skal være til næringsmessig utnyttning. Men det kan være en belastning å bli forbundet med konkrete kampsaker. I saker vi jobber med, heter det gjerne at

– Næringen må rette seg etter naturens premisser, sier Arve Fossen fra Naturvernforbundet i Tynset.

det er «meg mot bygdefolket». Det er næringsinteressene i den aktuelle saken som bruker slike argumenter.

– Man prøver å skape en forskjell mellom dem og folk som har andre meninger. Konflikt mellom by og bygd, bygd mot storsamfunnet; det er bare tøv. Slike uttalelser er ren propaganda, sier Fossen arg.

Utgangspunktet for forvaltningen av rovdryrene bør være som for alle andre arter:

– Har vi bærekraftige bestander av artene, er det ikke noe problem å ta ut spesielle skadedyr eller høste av overskuddet. Det er ikke vår hovedsak å ta vare på individer. Ingen arter er mer eller mindre hellige enn andre. Men det å vurdere når bestanden er bærekraftig, er vår arena, ikke næringens. □

K KREDITKASSEN

CHRISTANIA BANK OG KREDITKASSE

– Les deg til din rett som forbruker, sier Forbrukerrådets direktør Per Anders Stalheim

Et forbrukerproblem kan oppstå når du venter det minst og det er mest ubeleilig. Støvsugeren du kjøpte i fjor stopper brått, toget er forsinket, kjøttpålegget er ødelagt, husleia er gått opp eller strømgregninga er blitt så høy at pengene ikke strekker til. Hva kan du gjøre?

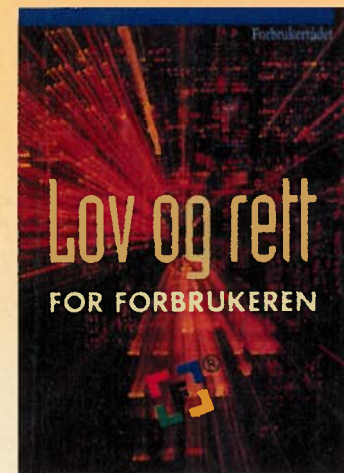
LOV OG RETT FOR FORBRUKEREN er en bok for deg som vil kjenne dine rettigheter, og som ønsker å stå sterkt når du får et forbrukerproblem. Den gir opplysning om en rekke forhold du kan komme bort i, f.eks. at kvaliteten på en vare eller tjeneste du har kjøpt ikke holder mål. Hvis ikke den «førstehjelpen» du får i

HER EN NOEN STIKKORD FRA INNHOLDET:

→ Kjøp i butikk → Kjøp på postordre → Pakkereiser
→ Banktjenester og finansiering → Forsikringer → Retten til helsehjelp
→ Kjøp og salg av bolig → Kontrakter og avtaler → Inkasso og gjeldsordninger → Strøm → Personvern → Rettshjelpsordninger

DU FÅR HELE 240 SIDER FORBRUKERHJELP FOR KUN KR. 195!

«LOV OG RETT FOR FORBRUKEREN» kan du kjøpe i bokhandelen. Du kan også bestille den hos Forbrukerrådet, telefon 67 59 97 30, telefax 67 53 30 64. Automatisk telefonsvarer hele døgnet 67 59 97 47. Bestiller du hos oss kommer porto i tillegg.

TIL HELVETE?

- Hvilken vei tror dere egentlig at dette går?
- Det går til helvete, det.
- Men hvorfor kjemper dere egentlig da?
- De skal faen ikke få det lett heller.

Naturvernforbundets Dag Hareide om sitt første møte med noen av NUs tillitsvalgte.

NATUR OG UNGDOM: 30 ÅR I VEIEN

Grytidlig en høstmorgen i 1989 blokkerte 70-80 aktivister fra Natur og Ungdom anleggsarbeidet på E18. Politimester Johnsons karakteriserte aktivistene som pøbler, ramp, asosial ungdom og yrkesdemonstranter.

Foto: Natur og Ungdom

To-tre velvoksne hybelkanniner søker tilflukt under nærmeste kontorpult idet enda et Natur og Ungdom-medlem haster gjennom rommet. PCen er ledig, den må bare graves fram fra et kaos av høringsuttalelser, pressemeldinger og løpesedler. I år runder miljøorganisasjonen de 30. Til tross for synkende medlemstall er aktiviteten større enn noensinne.

N&M • Siri Lehne Nilsen

Stemningen er hektisk på Natur og Ungdoms (NU) hovedkontor i Oslo. Det kopieres, telefoneres og hamres på PCer bak skeive hyller og falmede skillevegger. Organisasjonen holder til i en sliten bygård hvor gulvene er så skakke at kontorstol med hjul gir problemer. Hvor lunsjrommet i loftsetasjen etter sigende er så trekkfullt og kaldt at maten må raskt tilbake til kjøleskapet vinterstid. Hvis ikke får den frostskafer. Og hvor rydding kommer et stykke ned på prioriteringslista i arbeidet med å redde verden.

- Jo, det ser nok en smule kaotisk ut, medgir daglig leder Marius Gjerset. Ikke så rart, kanskje, når drøyt 20 skal dele på ikke fullt så mange kontorplasser, telefoner og PCer.

- Folk kommer og går. Noen jobber på dagtid, andre om kvelden - eller natta. Ting som skal gjøres skjer ofte på kort varsel. Men jeg synes det fungerer ganske bra allikevel. Vi får gjort mye, mener Gjerset. Han er en av de få Natur og Ungdom

ANSVAR

«Natur og Ungdom kjenner til at Statens forurensningstilsyn (SFT) har liten bemanning i forhold til oppgavene. Organisasjonen påtar seg derfor et ansvar hver gang den ber SFT om detaljerte opplysninger eller rykker ut i media på en måte som innbyr til svar.»

SFT-direktør Christian Hambro til Aftenposten 9. september 1989.

betaler for innsatsen. Drøyt tre stillinger honoreres med en inntekt i underkant av lønnstrinn én. Resten jobber innimellom studier og deltidsjobber, på arbeidsmarkedstiltak, korte prosjekter eller som sivilarbeidere.

Direkte arbeidsform

Det aller meste av arbeidet gjøres i lokal-lagene. 130 er det av dem, og medlemmene jobber med et utall av miljø saker: Kamp mot utbygging av matjord, lokale klimahandlingsplaner, veiprosjekter, søppelsortering og vassdragsvern.

London, 10. desember 1987: Da lysene på den norske julegrana på Trafalgar Square skulle tennes, klatret to Natur og Ungdom-jenter opp med banneret «Stop acid rain». Det hele i protest mot Storbritannias manglende vilje til å redusere svovel-utslipp.

Foto: Natur og Ungdom

- NU har egentlig ikke forandret seg så mye på 30 år, mener Nils Hermann Ranum og Åsne Berre Persen. De er forfatterne av den ferske boka *Natur og Ungdom - 30 år i veien*.

- Riktignok har organisasjonen blitt proffere. Men den direkte arbeidsformen har hele tiden vært Natur og Ungdoms varemerke: «Her er problemet. Dette må gjøres for å løse det.» Idégrunnlaget har heller ikke forandret seg særlig. NU har bestandig vært kritisk til økonomisk vekst, bruk-og-kast-samfunnet og økt sentralisering. Medlemmene har talt varmt for lokal og langsiktig utnyttelse av naturressursene, og gått inn for redusert energiforbruk.

To ble til én

Forløperne til NU var to organisasjoner. Norges Feltbiologiske Ungdomsforening dro på turer for å lære om insekter og blomster, og ønsket på den måten å engasjere. Oslo Katedralskoles Naturvernforening var mer miljøpolitisk. Medlemmene var blant annet opptatt av forurensning av luft og vann.

I 1967 tok begge kontakt med Norges Naturvernforbund (NNV) med ønske om å bli dens ungdomsorganisasjon. NNV ville bare ha én, og etter mange og lange diskusjoner ble de to slått sammen. NU var dannet.

70-tallet: Selvbergingsboller og kraftforbrød

Godt hjulpet av 70-tallets grønne bølge, vokste NU raskt. Medlemmene brukte mye tid i skog og mark. Samtidig jobbet de politisk: Aksjoner mot privatbilisme og unødvendig emballasje dominerte NU-arbeidet de første årene. Etter hvert ble også olje og energi viktige spørsmål.

- Selvberging sto også sentralt. Nue-re delte ut selvbergingsboller og kraftforbrød for å peke på at korn ikke burde brukes som dyremat, og for å få fram at

Anleggsarbeidene på E18 i Vestfold måtte stanses da Natur og Ungdomere en novemberdag i 1994 trosset kulde, snø og illeinte sjåfører.

Norge måtte legge beslag på minst mulig av jordas ressurser - både av hensyn til miljøet og folk i fattige land, sier Persen.

Kampanjer var en vanlig arbeidsform, og NU knyttet seg til internasjonale nettverk.

80-tallet: Tønnegraving

På 80-tallet lå NU foran byråkratene; avslørte giftskandaler og fikk enorm medieoppmærksomhet. Fra rundt 1985 økte medlemstallet i været.

Persen og Ranum forteller om en turbulent tid med redaktør som ble sparket, en redaksjon som trakk seg i protest og ufine metoder for å få politiske motstandere til å trekke seg fra NU.

- Aksjonistene vant fram, og man begynte å konsentrere seg mer om enkelt saker. De ble til gjengjeld kjempet til «the bitter end». Særlig sto industriforurensning i fokus. Da NU og NNV gravde opp gifttønner på Unger fabrikker i Fredrikstad, var pressedekningen enorm.

Kampen mot Titanias utslipp i Jøssingfjorden var den viktigste. Den ble kronet med seier i 1990.

Ulovlige aksjoner

Med Titania-saken ble et nytt spørsmål reist: Skulle NU bruke ulovlige aksjoner?

FREMSKRITT?

«Jeg lurer på hva slags folk de er? Tenk om det er FrPere alle sammen.»

Sentralstyremedlem Ellen Hofsvang om medlemsveksten på slutten av 1980-tallet.

Landsstyret gikk mot, men sommeren 1983 aksjonerte allikevel Jæren NU. Siden har sivil ulydighet vært et vanlig virkemiddel for NU.

I 1986 gikk de sterkeste pådriverne for aksjonistisk arbeidsstil og ulovlige aksjoner ut av NU og startet Bellona. De nærmet seg aldersgrensen på 25 år, og var ikke tilfreds med tradisjonelle arbeidsmetoder. Men mye av arbeidsstilen ble igjen.

90-tallet: Færre medlemmer – stor aktivitet

Første halvdel av 90-tallet flatet den grønne bølgen ut, og NUs medlemstall ble nesten halvert. Allikevel – aktiviteten og antall lokallag holdt seg stabilt.

– NU hadde etter hvert skjønt betydningen av å ha et apparat som kunne bi-

dra til å bygge opp aktivitet. Man satset på treningsleire for medlemmene, og bygde opp nettverk med lokale ressurspersoner. Dette bidro nok til å opprettholde aktiviteten, mener Ranum og Persen.

Kamp mot veiutbygging og norsk medlemskap i EU ble viktige saker. I folkeavstemningsåret 1994 dominerte EU-saken fullstendig. I forbindelse med kampen vokste allianser med bondeorganisasjoner og fagbevegelse fram.

Sidrompa naturvernforbund

– NU har hele tiden hatt sterke lokallag. Jeg tror det norske politiske systemet er en av årsakene: Få innbyggere, lokaldemokrati, mange lokalaviser. Det er lett for Nordreisa NU å få oppmerksomhet rundt det de gjør, sier Ranum.

– Dessuten har lokallagene stor frihet til å jobbe med saker de er tent på, supplerer Persen. – De fleste store saker er det lokallag som har startet.

– NU er ikke imponert over NNV på dette området?

– Nei, NU har ofte kritisert moderorganisasjonen for å ha en struktur som ikke fremmer lokal aktivitet, sier Persen.

Kritikk av NNV har vært en gjennomgangsmelodi i NUs liv. NNV er

Informasjon til folk flest har alltid vært viktig for Natur og Ungdom. Medlemmene har derfor tilbrakt utallige timer på stand.

kritisert for ikke å ha vært på banen i viktige saker. For å være for treg og byråkratisk. Topptung og sidrompa.

– Misnøye med NNVs arbeidsform er nok årsaken til at mange NUere ikke har gått over i moderorganisasjonen, men startet sine egne; Bellona og Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier (Fivas).

Nattarbeid med beina på bordet

– Men kritikken har også gått motsatt vei. NNV fryktet på 70-tallet at NU har samarbeidet for nært med bondene og knyttet seg for tett opp til venstresida. Da organisasjonene delte lokaler på 70-tallet, var frustrasjonen stor i de voksnes rekker over NUs avslappede forhold til rot, overnattinger under pulten og beina på bordet.

Men det var én ting daværende gene-

– IKKE ROT!

«Nå må dere slutte å rote det til mer»

Statsminister Gro Harlem Brundtland til Rotvoll-aktivister under Aps valgkamp, høsten 1991.

Sitatene er hentet fra boka: **Natur og Ungdom: 30 år i veien**

ralsekretær Magne Midttun var spesielt fornøyd med. Miljøvernerne hadde kontor tvers overfor Industridepartementet, og Midttun hadde som mål at så lenge det lyste i lokalene til departementet, skulle det også være aktivitet blant miljøvernerne. NU bidro sterkt til å nå dette målet.

Det er fortsatt brødsmuler på bordene og lange kveldsøkter på NUs hovedkontor. Lokalene, fasilitetene og den ubetal-

te energien til tusen aktive medlemmer antyder at her får man mye miljøvern per krone.

Ikke tillit til politikerne

– Hvem er disse menneskene?

– Den typiske NUeren er 17 år og samfunnsengasjert, men har ikke tillit til at politikerne løser miljøproblemene, sier Ranum.

– NUeren mener at om det skal skje noe, må man handle selv. Han eller hun har like stor rett til å si sin mening som en ordfører eller næringslivstopp. NUeren har liten frykt for autoriteter.

Det fikk statssekretæren fra Nærings- og energidepartementet erfare på NUs

landsmøte i 1994. Etter et lengre innlegg kom følgende melding fra Marte Rua Sørbye i Ringerike NU: «Sorry asså! Du lurer ikke meg!»

Natur og Ungdom gravde opp gifttønner ved Unger fabrikker noen få dager før Stortingsvalget 1995, og satte nok mye av dagsorden for resten av valgkampen.

Hvor ble det av NUerne?

40 000 personer har vært inntatt av Natur og Ungdom. Mange aktive har havnet i sentrale stillinger.

– Natur og Ungdom har vært viktig som uttlekkingsanstalt, sier Ranum og Persen. Ifølge dem er det særlig miljøbyråkratiet, media og andre miljøorganisasjoner som fanger opp gamle NUere. Mange har blitt forskere og biologer, og noen er å finne i institusjoner som Worldwatch Institute og ProSus.

– Men det ser ut til at svært få gjør partipolitisk karriere nasjonalt. Kanskje ser de på andre beslutningskanaler som vel så viktige.

– Mye juling til viktig pådriver

– Natur og Ungdom har måttet tåle mye juling, særlig i begynnelsen av sitt 30-årige liv. Men stadig flere har gitt dem rett i deres satsing, sier William Lafferty, statsviter og direktør for forskningsprogrammet ProSus.

– Natur og Ungdom har hatt en klar pådriver-rolle. Både overfor de politiske miljøer og overfor «vanlige» folk. Konfliktene har vært mange, men sympatien og støtten er nok vesentlig større i dag enn i 1967, mener

Lafferty. Han trekker fram to ting som særpreger NU: Den er en av de få miljøorganisasjonene som er utpreget ideologisk. Enkeltaker i lokalsamfunnet kobles til globale hensyn.

– I tillegg er NU villige til å gjennomføre ulovlige aksjoner. De har en reflektert holdning til sivil ulydighet, og tar konsekvensen av sine handlinger.

– Vil NU være viktig i tiden som kommer?

– NUs aktivitet er enda viktigere i dag enn i 1967. Ved starten var det politiske og verdimesse engasjement sterkt. I vår tid har vi fått en dreining mot apati og det egoorienterte. Den nyliberalistiske utviklingen og sterk vektlegging av markeds løsninger har fått mange ungdommer til å føle at materielle krav er noe av det viktigste.

Forfatterne

Åsne Berre Persen og Nils Hermann Ranum har skrevet Natur og Ungdoms historie. Forfatterne har begge vært aktive i organisasjonen.

– Det har selvfølgelig gjort det vanskelig å få distanse til en del av stoffet, men samtidig har det gitt oss muligheten til å se NU-livet fra aktivistens ståsted, mener de.

Foto: Torild Lajon

Hva betyr NU for deg?

Tidligere NUere om sin tid i organisasjonen, og råd til dagens NU-ere.

Tore Killingland

miljøvern departementet
Leder i Natur og Ungdom
1971–1973:

Jeg lærte mer i NU enn på universitetet. Om miljøpolitikk, organisering, opptre offentlig, kjøpsla, sette krav.

I tiden som kommer bør NU i større grad avgrense seg fra de politiske partiene. De skal være miljøpolitikere, ikke ungdomspolitikere. Når organisasjonen går mot å fjerne fraktilskuddet på bensin til distriktene, driver den ungdomspolitik.

Espen Kolsvik

miljøvern leder i Asker kommune.
Leder i Natur og Ungdom i 1979:

Organisasjonen har gitt meg praktisk erfaring som var ideell å kombinere med utdanning innen natur- og miljøforvaltning. NU var en god skole i demokratisk virksomhet, aksjonsarbeid og personlig utvikling.

Jeg vil ikke gi noe råd om hva organisasjonen bør gjøre. NUerne har den teft og det klarsyn som trengs for å vurdere det, og trenger ikke råd fra oss over 40!

Karen Johanne Baalsrud

veterinær og NNV-representant i
Bioteknologinemda

Leder i Natur og Ungdom i 1976:

Jeg mistet enhver frykt for å gjøre noe i det politiske systemet.

Den begynnende leffingen mellom NU og primærnæringene er interessant. Samarbeidet kan spore av, men det kan også være svært verdifullt.

Gunnar Sætra

journalist i Nordlys
Daglig leder i Natur og Ungdom
1981–1982:

Det var en heftig tid. Jeg lærte mye om hva som kan gi gjennomslag i det norske samfunnet, og hva som ikke gjør det. Og ikke minst lærte jeg å se forskjell på detaljer og det prinsipielle.

NU må gå sin egen vei. Organisasjonens styrke er at den aldri har latt gamle pumper bestemme veivalget. Derfor har NU alltid stått for fornyingen i norsk politikk.

Inger Gerd Næss

spesialrådgiver for miljø i Norad
Daglig leder i Natur og Ungdom i
1977:

NU-tiden er en solid bakgrunn for senere arbeid. Og jeg fikk et nettverk av bekjente som jeg fremdeles ringer hvis det er ting jeg lurer på.

Skal jeg gi råd til NU, vil jeg oppfordre til fortsatt satsing på lokallagene. Dessuten håper jeg NU greier balansen mellom å drive miljøpolitikk på høyt plan og samtidig få ungdom med ut i naturen der de bor.

GODE MILJØVALG

Når hygiene og komfort teller

Kvalitet og pris er det viktigste for brukerne og derfor også for oss. Våre produkter har høyest mulig innblanding av ressursbesparende CTMP-cellulose uten at vi dermed går på akkord med kvaliteten.

Sterk komprimering av produkter har gitt reduseri forbruk av emballasje og betydelig lavere transportvolum.

Skogen – vår viktigste råvare – er en fornybar ressurs. Vi planter tre nye trær for hvert tre vi feller.

I Edet Natur toalettpapir er 100% av råvaren resirkulert papir.

NANSENSKOLEN, Norsk Humanistisk Akademi, er et studiested for mennesker med ulike politiske, religiøse og kulturelle interesser. Skolen ønsker å bidra til en gjennomtenkning av hva som er menneskets vilkår i verden, hvilke verdier vi vil bygge våre liv på – og hvilke samfunnsformer som best kan ivareta disse verdiene.

Årsstudium 1997/98

IDÉ, KULTUR OG SAMFUNN

Et integrert humanistisk studium med hovedvekt på filosofi, idéhistorie, litteratur, økologi. Undervisningen i filosofi gir muligheter for å ta eksamen i forberedende prøver (ex.phil) ved Høgskolen i Lillehammer.

BILLEDKUNST

Tegning, maling, grafikk, skulptur og konseptkunst.

SKRIVEKUNST

Arbeid med egne tekster, litteraturhistorie/teori, oversettelse, gjendiktning.

Felles fag for alle linjer: Filosofi, kunsthistorie og musikkhistorie.

Søknadsfrist: 15. april.

Søknadsskjema og nærmere opplysninger fås ved henvendelse til:

Nansenskolen
NORSK HUMANISTISK AKADEMI

Nansenskolen,
2600 Lillehammer
Tlf. 61 26 54 00
Fax. 61 26 54 40

KRAFTSENTERET I NORDHORDLAND

KV-DESIGN

Raffineri

Raffineriet på Mongstad er eit moderne, høgt oppgradert oljeraffineri med kapasitet på 8 millionar tonn pr. år. Mongstadraffineriet produserer hovudsakleg lettare petroleumsprodukt som bensin og dieselolje.

Terminal

I tillegg har Statoil bygd ein terminal for mellomlagring av råolje frå Nordsjøen. Olja vert lagra i seks store fjellhallar med ein samla kapasitet på 1,3 millionar kubikkmeter. Olja som er lagra i terminalen vert i hovudsak eksportert til USA, Canada eller Middelhavslanda.

Kundesenter

Senter for teknisk kundeteneste er Statoil sitt kompetansesenter innan drivstoff-teknologi, råoljekarakterisering, avansert analyseteknologi og koksteknologi. Senteret yter teknisk assistanse og utfører utviklingsoppgåver.

STATOIL
STATOIL MONGSTAD

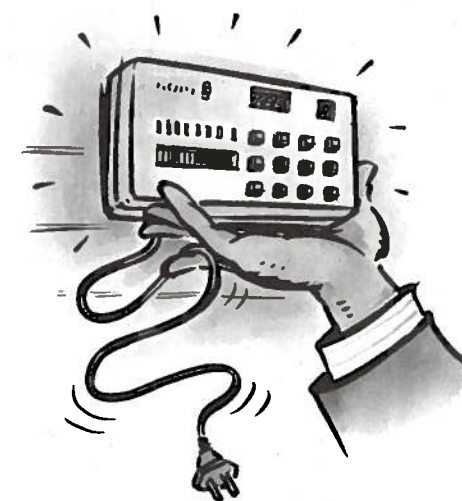
SPAR STRØM

-helt automatisk!

Med Orion 512 merker du ikke strømsparingen - andre steder enn på strømregningen, som reduseres med flere tusen kroner pr. år... Orion 512 styrer alle typer elektriske ovner, senker temperaturen om natten, slår av inne- og utelys, kobler inn bilens motorvarmer til faste tider... Orion 512 plugges i en stikkontakt, og sender styringssignaler via ledningene som allerede finnes i huset

Kontakt en godkjent el-installatør, eller ring Nobø på tlf. 74 82 91 00 evt. fax 74 82 54 58 evt. e-mail nobo@sn.no

NOBØ
NOBØ ELECTRO AS

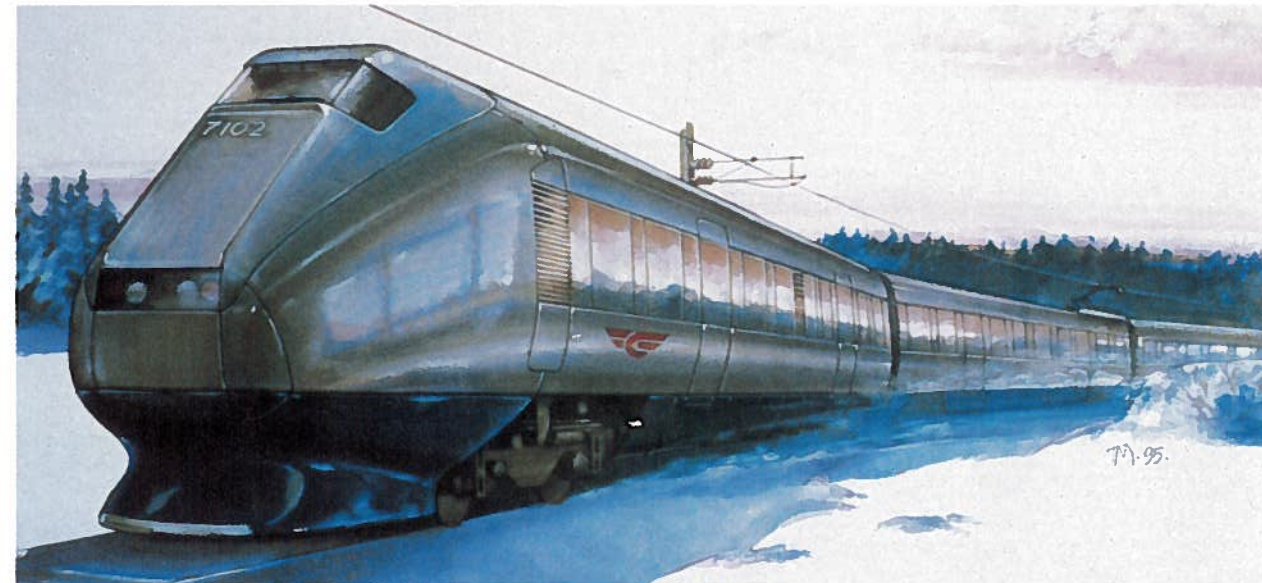
NOBØ - NR 1 PÅ STRØMSPARING!

Jeg vil gjerne vite mer om hvor enkelt det er å spare strøm og penger. Vennligst send meg brosjyre omgående

Navn.....
Adresse:
PostnrPoststed:.....

Send kupongen til:
NOBØ ELECTRO AS
PB. 16, 7501 Stjørdal

Flyplasstoget - en naturlig og miljøvennlig del av flyreisen fra 1998!

Gardermobanen
Tel: 23 15 12 45 Fax: 23 15 12 42

Miljøvernminister Thorbjørn Berntsen om Lars Haltbrekken

til SKOGS på SCHOUS

N&M • Jens P. Toldnæs og Bård Løken (foto)

På tallerkenen ligger
en hardt skadd
hamburger.

Lars Haltbrekken
forsøker å spise den
mens han snakker.

– Vern er et sykdoms-
tegn, sier han og
spidder noe grønt på
gaffelen.

Hvor intervjuer man avtroppende le-
der i Natur og Ungdom (NU)? På et
reinsdyrskinn i Nordmarka kanskje? Var-
met av et par flammende tyrirøtter og en
kopp bålcaffe.

Vi skulle dratt til skogs, men dro i stedet
til «Schous». Man skal respektere intervju-
objektets ønsker. Gamle, brune, og på sitt
vis ærverdige «Schoushallen» – også kalt
Grünerløkka's storstue. Her finner man
folk fra de fleste av Oslos sosiale lag, van-
lige mennesker, kjendisredaktører, utelig-
gere, advokater, arbeidsløse, NRK-pro-
gramledere og en og annen miljøvernere.

Var det for eksempel ikke Lars Halt-
brekken som satt der borte i kroen, til
avtalt tid denne førjulsfredagen? Nei, det
var ikke det. I stedet var det han som ring-
te fra den travle miljøvernens beste venn,
mobiltelefonen, og sa at han kom litt for
sent, og at han var veldig lei seg.

Han kom veldig for sent (to timer),
men han var bare litt lei seg.

Den avtroppende NU-leder hadde
ventet på et NRK-team som skulle for-
midle hans svoelutslipp over nye for-
skrifter til forurensningsloven. Riksmedi-
er må prioriteres.

– Jeg fikk nå sagt mitt om hva jeg sy-
nes, var hans tørre kommentar.

Han får som regel det. Det begynte for
lenge siden, på begynnelsen av nitti-tallet
(det er lenge i NU), Lars sa sitt om Stat-
oils utbygging på Rotvoll i Trondheim.
Lars lå i teltleir og sa sitt i ti uker. Så opp-
levde han sitt første Waterloo, eller Alta.

Asfalt-miljøvern

I tillegg ble han, gjennom kameraer, blitz-
regn og mikrofoner, en slags lokal-kjen-
dis i Trondheim og de nære verneområ-
der. Han flyttet hjemmefra og vekslet
mellom telt og glattcelle på Trondheim
politikammer.

– Hvorfor var det så viktig å ta vare på
Rotvoll?

– Det var en av Trondheims siste grøn-
ne lunger. Kall det asfalt-miljøvern, men
det er en måte å gi folk mulighet til å opp-
leve natur – ikke uberørt natur, men natur
de kan bruke rett utenfor stuedøra. Alle
kan ikke dra på Dovre hele tida – det var
hovedgrunnen min til å sloss for Rotvoll.

– Og så tapte dere?

– Ja, til slutt: Jeg husker vi ble vekket
av politiet klokken syv om morgenen og
fikk beskjed om å komme oss ut på fem
minutter. Hvem kan pakke sammen en
ti-ukers telt-leir på fem minutter? Prøv
sjøl! Gravemaskinene sto på geledd –
skikkelige nazi-greier. Så durte de inn, og
da var det om å gjøre å ødelegge mest
mulig på kortest mulig tid. Meie ned trær
med bulldozer i stedet for å kutte dem
med motorsag. Ødelegge området. Stat-
oil sa senere at dette var helt bevisst.

Men selv om NU'erne ble arrestert,
kom nye folk til og blokkerte anleggs-
maskinene. En 70-åring ble arrestert med
følgende kommentar:

«Er det slik Trondheim kommune dri-
ver eldrepolitikk?» Sist han ble arrestert,
var av tyskerne under krigen.

– Men til slutt tapte vi likevel, sier Lars.
Sårheten i stemmen er ekte. For selv om
denne mannen, eller gutten, alltid virker
topp engasjert, har han et ekstra gir. Det
bruker han blant annet når han snak- ➤

► ker om Rotvoll. Og Statoil. Statoil som fikk bygget sitt, og som nå protesterer mot at NSB skal bygge godsterminal i samme område. Det vil nemlig føre til en forslumming av området, heter det i høringsuttalelsen.

– Statoil er redd for å få ødelagt utsikten sin. Det er kvalmt!

Hamburger og halvliter

Schoushallens meny er derimot ikke kvalm. Der befinner det seg blant annet et anbefaleselsbrev fra direktøren på SAS-hotellet. Han har hatt med forretnings-

forbindelser på beste østkant. Spist lutfisk og blitt gledelig overrasket over hvor vellykket det var å gjøre noe annerledes.

Lars Haltbrekken gjør ikke noe annerledes. Han bestiller hamburger og halvliter. Når du har mye du skulle ha sagt er det vanskelig nok å få i seg en hamburger før den går ut på datoen. Lars og lutfisk under et intervju ville vært som å gi Vegard Ulvang en sigar.

På spørsmålet om han er veldig trønder, begynner Lars, som nesten var i ferd med å få tatt en bit av den omtalte hamburgeren, å snakke om musikk.

«Vi har ofte fått kjeft av Steinar Lem fordi vi er for konkrete.»

– Jeg liker DDE, Prudence og «vi e' primitiv og flott» og alt det der, men man må skjønne ironien. Også Hans Rotmo og Vømmøl. Det er jeg vokst opp med. Musikken er viktig for meg. Der oppfyller jeg nok en del av kriteriene for en typisk trønder.

Likner ikke på andre NUere

Lars får skutt inn at Hans Rotmo var med under Rotvoll-aksjonen, før han kommer inn på det faktum at om han er en ur-typisk trønder, så er han en litt u-typisk NUer.

De har, ifølge lederen, palestina-skjef, ring i øret, de røyker og de har slitte klær.

Likevel er NU, på tross av det store utseendemessige spennet mellom leder og medlemsmasse, Norges beste miljøorganisasjon.

– Det vil jeg synes resten av livet. Hvis ikke er det meg det er noe galt med. Han kunne vært med i en gammel tannkrem-reklame. En ring av selvtillitt. Ikke i øret, men i munnen.

Selv om NU er 30 år har ikke organisasjonen forandret seg så mye. Den har hele tiden kombinert en helhetlig samfunnsideologi med aktivisme.

– Vi trekker store linjer ned på konkrete saker. Vi har ofte fått kjeft av Steinar Lem fordi vi er for konkrete. Han vil bare tenke store linjer. Industrivekstsamfunnet eller kreftvekstsamfunnet som han sier.... Men alt bunner i konkrete saker – gasskraftverk, en elveutbygging, rovhogst. Det er slike saker som ligger bak de store linjene. Der slår vi til.

– Hvorfor krangler man så mye i miljøbevegelsen?

– Det er det samme i politikken. Høyre- og venstresida krangler mer internt enn med hverandre. Jeg har alltid vært tilhenger av å ta en del debatter i miljøbevegelsen offentlig, men noe bør taes internt. Et eksempel er høstens TV-aksjon. der holdt NU kjeft, selv om vi kanskje ikke var enige i alt. Det å gå ut og ødelegge et prosjekt som en miljøorganisasjon har satt i gang – det er dårlig gjort.

– Hva ville dere ha sagt?

– Jeg synes at det ble for lite miljøvern ut fra de store ressursene som var til rådighet.

– Ligner ikke det litt på Bellonas argumenter?

– Nei, Bellona var kritisk til enkeltprosjektene. Jeg er kritisk til den enorme innsatsen miljøorganisasjonene la ned på forhånd. Da kunne de ha jobbet med en masse andre saker. Jeg tror ikke TV-aksjonen har betydd så stor oppblomstring for folks miljøengasjement.

– Det var vel heller ikke meningen. Tror du ikke aksjonen har vært, og er viktig for de menneskene som får hjelp?

– Ja, men det burde ha vært reindyrket mye mer, spesielt prosjektene til Utviklingsfondet og Regnskogsfondet.

Glad i bønder – verre med vern

På tross av kranigling, Lars Haltbrekken trives godt som brobygger. Særlig primærnæringene og Norsk bonde- og småbrukarlag er et attraktivt brohode.

Men er det ikke NUs syn at det er for lite rovdyr her i landet? Hvordan lar det seg kombinere med en allianse med småbrukerne? Da svarer Haltbrekken at «jo'a – så lenge rovdyra er utryddingstruet, så er det for lite, men det er akkurat derfor NU er så viktig».

– Bonde- og småbrukerlaget har for lite makt. Debatten i høst har vært preget av ytterpunkter. På den ene siden har du Steinar Lem som sier at alle sauebønder er en trussel mot naturen og like ille som Karl Glad i NHO.

På den andre siden finner du Steinar Bastesen – en like stor tosk – som sier at veien til en bærekraftig bruk av naturen går gjennom å slåss mot miljøbevegelsen.

– Mellom der er NU. Vi går inn i allianser med dem som seriøst forsøker å forvalte naturen på en riktig måte.

Lars Haltbrekken er ingen naturverner – slik mange oppfatter ordet. Vern av natur er et redskap, et nødvendig onde. Menneskets misbruk av natur gjør at vi er nødt til å ta mennesket ut av naturen enkelte steder og si at «dere får ikke lov å være her. Dere klarer ikke å la være å ødelegge».

Det er lett å merke at Lars er i ferd med veksle seg ned i «Rotvoll-giret» igjen. Hamburgeren ser sliten ut.

– Kan du karakterisere deg selv som miljøverner?

– Jeg tilhører den norske miljøverntradisjonen som startet med Mardøla, Innerdalen og Alta. Den samme tradisjonen som Sigmund Kvaløy Sætereng har stått for. Han er jeg en stor beundrer av. Sigmund har betydd mye for miljøbevegelsen og for Natur og Ungdom.

– Men verne vil du helst ikke?

– Idag har vi vernet seks prosent av norsk natur. Kanskje får vi til ti prosent hvis vi er heldige. Da er det 90 prosent som ikke blir vernet. Hvordan skal vi bruke disse? Det er her vi må gå inn i allianser med folk som behersker bærekraftig bruk, og dem finnes det mange av i primærnæringene.

– Vi må passe på at vi ikke skaper en avstand til dem gjennom arbeidet for ti pro-sents vern. Gjør vi det har vi spilt fallitt.

Mye vern – sykt samfunn?

– Du blir av og til kraftig kritisert?

– Tore Killingland, tidligere fagsjef i Naturvernforbundet, karakteriserte meg som en trussel mot det biologiske mangfoldet i barskogen, altså en trussel mot de ti prosentene. Javel – da er han en trussel mot de resterende nitti prosentene. Han driver vernearbeidet sitt på en slik

«En av de kuleste aksjonene vi har gjennomført. Det sier jeg visst om alt jeg har vært med på»

måte at han støter fra seg de som skal bruke nitti prosent av norsk natur på en bærekraftig måte.

– Ideelt sett ville du ikke hatt naturre-servater eller nasjonalparker i det hele tatt?

– Nei, vern er et sykdomstegn. Jo større behov for statlig vern – jo sykere er samfunnet og jo større press er det på naturen. Et samfunn med en høy vernepro-sent er ikke nødvendigvis friskt.

Ettersom samfunnet med den gode bærekraftige balansen ikke eksisterer, blir det en del sykdomstegn i verden. Lars er enig i at et samfunn der mennesket hø-ster av overskuddet og ikke tærer på grunnkapitalen er utopisk, men utopi i dag kan bli realisme i morgen.

– Del ut årets Nobel-pris i miljøvern.

– Siden det er første gang det gjøres vil jeg gitt den til Sigmund Kvaløy Sætereng. Blant de nominerte ville vi også fun-net Norsk Bonde- og Småbrukerlag.

Miljøvern er ikke viktig lenger

– Du er historiens mest medieeksponerte NU-leder. I antall medlemmer er dere mindre enn på veldig lenge. Litt rart det der?

Dette synes Lars Haltbrekken er et så morsomt spørsmål at han må le ganske mye. Deretter påstår han at det er helt ufor-klarlig. NRK P3 mente NU hadde for lite hipp leder, og Lars ser ikke bort fra at den lave hipp-faktoren kan være en grunn. Han tror ikke folk iveres gjennom media, men fra munn til munn. Samtidig forsvinner medlemmene forttere enn før.

– At medlemmer forsvinner skyldes at folk ikke anser miljøvern som en viktig sak lenger. Miljøvern er blitt et alle-mannseie. NHO, Høyre, LO, kraftindus-trien som plutselig kaller seg Naturkraft, alle tar del i den grønne miljøretorikken og konfliktene tilsøres. Gasskraftverk kalles Nordens beste miljøkraftverk. Plut-selig er det blitt miljøvennlig å slippe ut drivhusgasser.

– Thorbjørn Berntsen har også sin del

av skylda. Han har hatt de riktige uttalel-sene og standpunktene, men sitter i en regjering som hele tida gjør det stikk motsatte.

Lars har bedt Berntsen ta sin taburett og gå. Det var under NUs forrige lands-møte.

Regjeringen Haltbrekken

Riktig politikk er ikke personavhengig. Lars blir likevel relativt ivrig når han får lov til å være Jagland, og dele ut noen mi-nisterposter. Den nybakte nobelprisvin-ner og økofilosof Sætereng får planleg-gingstaburett. Melkekrakken går ikke overraskende til Aina Edelmann. Olje- og energiministeren heter Per Flatberg og den gamle utviklings og miljøguru Erik Nord får avbrutt sin pensjonisttilværelse ved å få ansvaret for Handelsdeparte-mentet.

Samferdselsminister blir «en dreven NUer fra mange veisaker».

I tillegg vil han ha en egen administra-sjonsminister dersom Sætereng skal stå for planleggingen. Miljøvern- og statsmi-nister vil han ikke ha, de blir overflødige i Haltbrekkens nye hus.

– Hva gleder du deg mest til å slippe etter to hektiske år som NU-leder?

– Det samme som jeg kommer til å savne – ansvar, pliktfølelse og det å alltid skulle være til stede.

Jeg spør litt forsiktig om friluftsliv, ski og denslags. Treski ble han ferdig med i fire-årsalderen. Han sliter ikke ut plast-skia heller, men har en årlig fjelltur på ski med gamle kamerater. Dovre er et av fa-vorittområdene. Fjellområdet oppnådde denne statusen etter at Forsvaret skulle drive langdistanseskyting i nasjonalpar-ken.

Forsvaret erklærte området for herme-tisk lukket. Etter å ha vasset inn med en gjeng skiløpere og stoppet hele greia, har Lars mistet troen på Forsvarets herme-tikk.

– En av de kuleste aksjonene vi har gjennomført. Det sier jeg visst om alt jeg har vært med på

Vervet munn til munn

Lars er glad i å gå på tur, selv om det er et tiltak å komme seg ut. Det var da heller ikke naturglede som var den direkte årsa-ken til miljøengasjementet. Det var be-hovet for å gjøre noe annet enn å sitte på skolepulten. Men det kunne ikke være hva som helst, det måtte være noe viktig. Derfor ble han vervet i NU. Ei jente i klassen på videregående brukte munn-til-munn metoden.

Alt dette er historie. Nå skal Lars Halt-brekkens avtjene verneplikten hos en av dem han har brukt adskillig tid på å skjelle ut i media i sin tid som NU-leder. Ikke Forsvaret, men sin egen moderorganisa-sjon. □

PÅ DYREJAKT MED KAMERA

Det dages sakte over skog og myr. En morgentrett høstsol har ennå ikke nådd over tretoppene og jaget bort den stemningsfulle tåken.

N&M • Göran Ekström (tekst og foto)

I samme stund som elgoksen viser seg i den stemningsfulle morgenen blir han skutt – dog bare med et ufarlig kamera.

Inne i den tette skogen er det fremdeles mørkt. Det er bare oppe i lysningene, på hogstflatene og den fuktige myren at gryningens første lys sakte begynner å merkes. Over alt i den fredelige og vindstille morgenen henger tunge vanndråper på busker og gress.

Sakte og forsiktig vandrer jeg på en velkjent liten skogssti. I det elgrike området oppfatter jeg snart lyden av et større dyr, like i nærheten av stien. Det ferdig innstilte kameraet er allerede rettet mot lysningen når elgoksen viser seg i det svake morgenlyset. Spenningen kjennes påtagelig når jeg – som en jeger med bøsse – lykkes i å skyte de lenge etterlengtede kameraskuddene.

Elgoksen hører selvfølgelig den metalliske kameralyden, og stopper for å lytte. Så vender han raskt om, og forsvinner bort. Et herlig dyremøte er over, men bevart på film som en spennende og uforglemmelig naturopplevelse.

Mange likhetstrekk

De som bruker børsa ved dyremøtene i stedet for kameraet får mange lignende herlige minner å fortelle om. Denne jaktformen fyller ikke bare en rolle når det gjelder å regulere visse dyrestammer. Den har også betydning for mange menneskers fritid, enten jakten drives i ensomhet eller i jaktlagets kameratskap. Når man treffes, fortelles det ofte om spennings-

ladde erfaringer fra situasjoner hvor jaktbare dyr overlistes. Man snakker om samme vilkår som kamerajegeren må oppfylle om han skal ha framgang – evnen til å ta raske og riktige beslutninger, være forutseende og forsiktig, samt nødvendigheten av å ha stor kunnskap om dyrenes vaner og oppførsel.

Jakt med kameraet har altså mange likheter med jakt med bøsse. Også det siste innebærer samme herlige følelse av spenning når et overlistet dyr kan fanges med teleobjektivets linser.

Men det finnes andre områder der forskjellen er betydelig større mellom de to jaktmetodene. Fotografen slipper å oppleve skadeskytingenes alvorlige følger. Foto-

grafen er heller ikke henvist til snevre grenser der jaktretten koster store penger. Kamerajegeren, som også kan få sitt trofé – bildet – får se byttet leve videre, for kanskje å gi ytterligere fotosjanser ved en senere anledning. Altså en spennende sysselsetting, som også en del av dagens jegere med bøsse er blitt oppmerksom på. Ikke minst mens jakttidene forbyr bruk av geværet.

Dyr har overlegne sanser

Ville dyr, som nesten alltid er mest i bevegelse i skumringen og gryningen, har ofte sanser som er overlegne menneskenes. Reven skal ha en million ganger bedre luktesans, i tillegg til utrolige synsevner og hørsel. Å stole på en god porsjon flaks er

med andre ord ingen egnet metode for fotojegeren. Derimot kan den som er godt forberedt på raske dyremøter ofte utnytte situasjonen bedre. Å alltid ha kameraet riktig innstilt, utstyrt med passende film og riktig objektiv blir raskt rutine.

Etterhvert innser man at dyrene ikke alltid er nødt til å være så store som mulig for at bildene skal bli gode. Avstandsbilder, der dyret er en liten del i en passende og artstypisk miljø, er mange ganger mer interessant for betrakteren enn de detaljrike nærbildene.

Behersker man kunsten å sitte stille, åpner det seg mange fotografiske skuddsjanser.

En annen måte å komme på skuddhold om dagen er usett å smyge seg nærmere. Rådyret har ofte spesielle steder hvor de samles og beiter når det første gresset titter opp om våren. Om morgenen etter en regnvåt natt ser man i tillegg harer og elger som søker til åpne plasser for å tørke i solvarmen. Her finnes altså spennende muligheter til å trene på smygjaktens krevende kunst.

Hold deg unna hi og reir

Helt annerledes blir det om vi vil fotografere sky fuglearter, som vanligvis har langt bedre syn. Her går det nesten aldri å smyge seg usett nærmere. For å få gode bilder

må man oftest ha et passende gjemmedsted. Hvis fuglene er svært sky, må skjulestedet være utplassert flere dager i forveien. Det gjelder for eksempel ved spille- og hvileplasser.

Det er imidlertid noen steder du skal holde deg borte fra, i respekt for artene. I yngletiden er artene mest sårbare. Reir og hi bør få være i fred for ivrige naturfotografer!

Kameraet er blitt sammenlignet med et tredje øye som hele tiden er på spaning. Å stadig være på jakt etter dyr eller andre bildemessige bytter, gir selvfølgelig trening i kunsten å oppdage og se det andre går forbi. For uerfarne blir utbyttet av turen av en mer overfladisk karakter, som gir opphav til det typiske spørsmålet: «Hvorfor ser jeg aldri noen ville dyr når jeg er der ute?»

Å bevege seg med kameraet gir også mange ganger den ekstra motivasjonen som kreves for å komme seg ut i felten. Hvilket natur-menneske blir hjemme en tidlig morgen når det foruten en herlig opplevelse også finnes store muligheter til å få spennende dyremøter eller annet dokumentert på bilde? Kanskje for å senere ha som trofé på veggen der hjemme, lignende de som jegeren med bøsse gjerne med stolthet viser fram. □

En erfaren kamerajeger kan iblant lykkes med å smyge i skuddhold på den sky rådyrbukken.

Hvis man vil komme i nærheten av den sky tranen, kreves alltid et gjemmedsted.

REDD FJELL- REVEN

Skal vi redde fjellreven, trenger vi en sterk opinion. Derfor ønsker vi deg og alle andre natur- og miljøengasjerte med på laget! Naturvernforbundets aksjon **Redd fjellreven** skal bidra til å øke våre kunnskaper om fjellreven og dens miljø, styrke forskningsinnsatsen og stimulere til handling.

Naturvernforbundet har laget heftet *Fjellreven – sårbar sjarmør i pels* i samarbeid med noen av Norges fremste forskere på området. Hftet tar opp flere sider av fjellrets økologi og setter fjellreven i en større sammenheng. Med heftet og aksjonen **Redd fjellreven** ønsker Naturvernforbundet å si noe om helhet og sammenhenger i vårt felles livsmiljø. Fjellreven har vært fredet siden 1930. Likevel er fjellreven på vei ut av norsk natur. Ingen vet hvorfor, selv om forskerne har en del kunnskaper. En ting er imidlertid sikkert: Fjellreven både trenger og fortjener en redningsaksjon!

Heftet om fjellreven er rikt illustrert.

☐ Jeg bestiller heftet *Fjellreven – sårbar sjarmør i pels*. Pris 30,- kr.

☐ Jeg bestiller heftet for medlemspris 20,- kr. Mitt medlemsnummer er

☐ Jeg støtter aksjonen **Redd fjellreven** med kr og får tilsendt heftet.
(Minimumsbidrag 100,- kr)

Tilbud til nye medlemmer:

☐ Jeg melder meg inn i Naturvernforbundet og får tilsendt heftet gratis.
Medlemskontingenten er 250,- kr i året.

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

SVARSENDING
Avtalenr. 109 000/5pb
NATURVERNFORBUNDET
Grünerløkka postkontor
0505 Oslo

NORADSMILJØSATSING

— fra kompost til ballett

Norsk bistand satser på miljø og naturressursforvaltning. I NORADs miljøbrosjyre – «Føre var» – kan du lese om tidligere gategutter i India som er blitt skoleelever og driver eget komposteringsanlegg. Eller om ungdom på Sri Lanka som danser ballett for å verne miljøet. I faktaarket «miljø» kan du lese om hvorfor NORAD satser på miljøvern. Ring eller send inn kupongen så får du miljøbrosjyren og faktaarket uten omkostninger. Brosjyren og faktaarket egner seg også godt for undervisning i den videregående skolen og kan fås i klassesett.

– bedre føre var

NAVIN:

SKOLE OG ADRESSE:

KRYSS AV ANTALL

☐ MILJØBROSJYRE

☐ FAKTAARK

☐ KLASSESETT MED FAKTAARK

☐ KLASSESETT MED MILJØBROSJYRE

Send kupongen eller ring til
NORADs informasjonssenter
tlf: 22 31 44 53
postboks 8034 Dep.
0030 Oslo

NORAD
DIRIKTORAT FOR
UTVIKLINGSHJELP
NORWIGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Natur & miljø

Et aktuelt annonsemedium?

78% av våre 60 000 lesere har utdannelse på universitets-/høyskolenivå.
60% har sitt daglige virke i staten, kommuner, forsikringsinstitusjoner og utdannelseinstitusjoner.
83% befinner seg i aldersgruppen 25–54 år.

Felles for dem alle er miljøinteressen.

Med dette som utgangspunkt burde Natur & Miljø være høyaktuelt for dem som selger varer eller tjenester til det offentlige.
Like aktuelt burde det være å annonsere her om en er på jakt etter personer med miljøbakgrunn/interesser.

Ta gjerne kontakt med en av våre konsulenter på **tlf. 22 71 92 20** om du ønsker ytterligere opplysninger om vår leserundersøkelse eller annonsemuligheter.

Her tapte utbyggerne

Høsten 1986 stanset Stortinget en planlagt velutbygging langs og delvis i Gaulavassdraget. Avgjørelsen ble tatt etter sterkt press fra verneinteressene. Gaula, som er en av Norges beste lakseelver, kommer fra traktene mellom Ålen og Glåmos, og renner gjennom Gauldalen og ut i Gaulosen. Elva ble vernet i 1985.

Foto: Jon Østeng Hov/NN

Gaula er en av Norges beste lakseelver. Her hopper en laks i Eggafossen i Haldalen. Lenger enn hit kommer den ikke. Da har den svømt omlag 11 mil fra Gaulosen.

Fjellvåk hekker flere steder i bergene langs Gaulas øvre deler. Her svever en av dem over en vakker foss i fjellregionen i Ålen.

Foto: Jon Østeng Hov/NN

cameraøyet: *Gaulavassdraget*

Foto: Dag Røttereng/NN/Samfoto

Gaula renner gjennom noen av de beste jordbruksområdene i Trøndelag. I den trange elvedalen er avstanden fra gårdene til elva aldri lang.

Begge foto: Jon Arne Søster/NN

(Over) Vårflommen i Gaula er beryktet. I Hovin naturreservat i Melhus finner vi denne flommarkskogen, som i løpet av noen uker etter vårflommen får et tropisk utseende.

(Til venstre) Flommarkskogen er om sommeren rik på bregner og urter. Den nyutflytne trosteungen får stå som symbol på den store fugletettheten som denne typen skog kan by på.

Gaula er en populær elv blant laksefiskere. Like ovenfor Uddevollen bru mellom Melhus og Trondheim kommune kan man ønske seg kjempebitt under regnbuen.

Foto: Jon Arne Søster/NN

VARMERE, VILLERE, VÅTERE

Jorda varmes sakte opp. I år skal verdens nasjoner prøve å gjøre noe med det. De later i det minste som om det er det som skjer i de internasjonale klimaforhandlingene.

N&M • Ole P. Pedersen

I desember 1997 sitter jeg og hundre-, kanskje tusenvis av andre journalister benket på et kongressenter i Kyoto, Japan. Bortsett fra å tulle i oss mat og god drikke, skal vi rapportere til verden om den viktigste miljøavtalen hittil; en avtale for å begrense den fryktede oppvarmingen av jordkloden.

Forbrenning av kull, olje og gass sender store mengder karbondioksyd (CO₂) ut i atmosfæren. Utslippene fører til at jordas naturlige drivhuseffekt forsterkes. En hårfin, økologisk balanse blir forstyrret. Virkningene kommer sakte, sakte, over de neste 100 årene.

Tre fjerdedeler av verdens CO₂-utslipp kommer fra de industrialiserte landene. Derfor er det disse som nå først skal forplikte seg til å begrense og redusere CO₂-utslippene.

To ulike syn

Det er vanskelig for partene å bli enige. På den ene siden står Alliansen av små øystater (AOSIS), som vil bli direkte påvirket av høyere havnivå som følge av oppvarming. På motsatt ytterlighet står land som USA, Australia og Norge; de vil ha en avtale som i utgangspunktet pålegger dem selv minst mulig forpliktelser.

Uenigheten går enkelt sagt på ett punkt: skal alle i-land forplikte seg til å redusere sine CO₂-utslipp prosentvis like mye? Eller skal forpliktelsene variere, ut fra kriterier som CO₂-utslipp per hode og brutto nasjonalprodukt?

Den reelle forskjellen er at et «flatt mål» for alle er enkelt å kontrollere, og vil sette i gang prosesser for å redusere utslippene i alle land. Et system hvor forpliktelsene varierer, vil det være vanskelig

jordas overflate stiger.

Det er mange teorier om hva som kommer til å skje som følge av økt temperatur over de neste hundre årene. Allerede nå er det økende tendens til mer kraftig vær; stormer, flommer, harde kulde-, regn- eller tørkeperioder.

Forskerne er enige om at oppvarmingen ikke kommer til å virke likt over hele kloden. Oppvarmingen blir antakelig størst nær polene.

I Norge har Naturskadepoolen registrert flere stormer og orkaner de siste årene. Om hver enkelt skyldes klimaendringene, kan ingen si. Men vi kan slå fast at endringene legger forholdene til rette for flere stormer, også i framtiden. □

Det blir flere stormer i Norge som følge av drivhuseffekten.

Foto: Per Eide, Samfoto.

Norske CO₂-utslipp

Totale utslipp 1994: 37,6 millioner tonn.

Olje- og gassektoren	28%
Veitrafikk	22%
Metallproduksjon	13%
Annen industri	10%
Skip og båter	10%
Boliger/kontorer	5%
Luftfart	4%

(Kilde: SSB, 1996.)

Her får du mer info:

□ Fremtidens klima. Utgitt av Danmarks meteorologiske institutt, 1996. Kan bestilles hos det danske Miljøverndepartementet, 0045 – 3392 7600.

□ Drivhuseffekten. Virkninger og tiltak. Utgitt av Miljøverndepartementet, 1991.

□ Norge i det globale drivhuset. Utgitt av Universitetsforlaget, 1996.

□ Klimaalliansen, en sammenslutning av miljøgruppene Naturvernforbundet, Framtiden i våre hender, Natur & Ungdom, Greenpeace og Verdens Naturfond.

Forskerne helt entydige

Verdens klimaforskere, også fra oljelandene, er enige: den menneskeskapte temperaturstigningen er i gang.

I Norge har flere norske forskere sådd tvil om det faktisk er slik at CO₂-utslipp fra menneskelig aktivitet øker temperaturen på jorda. De peker på at temperaturen har variert kraftig også i geologisk tid, og at menneskelige CO₂-utslipp er lavere enn de naturlige utslippene fra økosystemene.

Men FNs klimapanel, som er sammensatt av tusenvis av forskere fra hele verden, peker på at våre utslipp kommer i tillegg til utslipp i et økosystem i balanse. Dermed øker CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren. Det er dette fenomenet som fører til at temperaturen på

å bli enige om hvor mye hvert enkelt land skal redusere sine utslipp. Alle kan hevde at nettopp deres land er i en spesiell situasjon.

I tillegg diskuterer landene om det skal være mulig å slippe unna nasjonale reduksjoner, ved å finansiere tiltak i andre land. Dette kan gjennomføres både ved et flatt og forskjellige mål. Antakelig blir landene enige om at et slikt system kan innføres mellom land som forplikter seg til nasjonale reduksjoner, i praksis i-land.

Innenfor disse to leirene er det igjen en del uenighet. De pågående forhandlingene har dermed til tider vært rene skyggeboksingen. På praktiske realiteter er drøftet.

Miljøbevegelsen skuffet

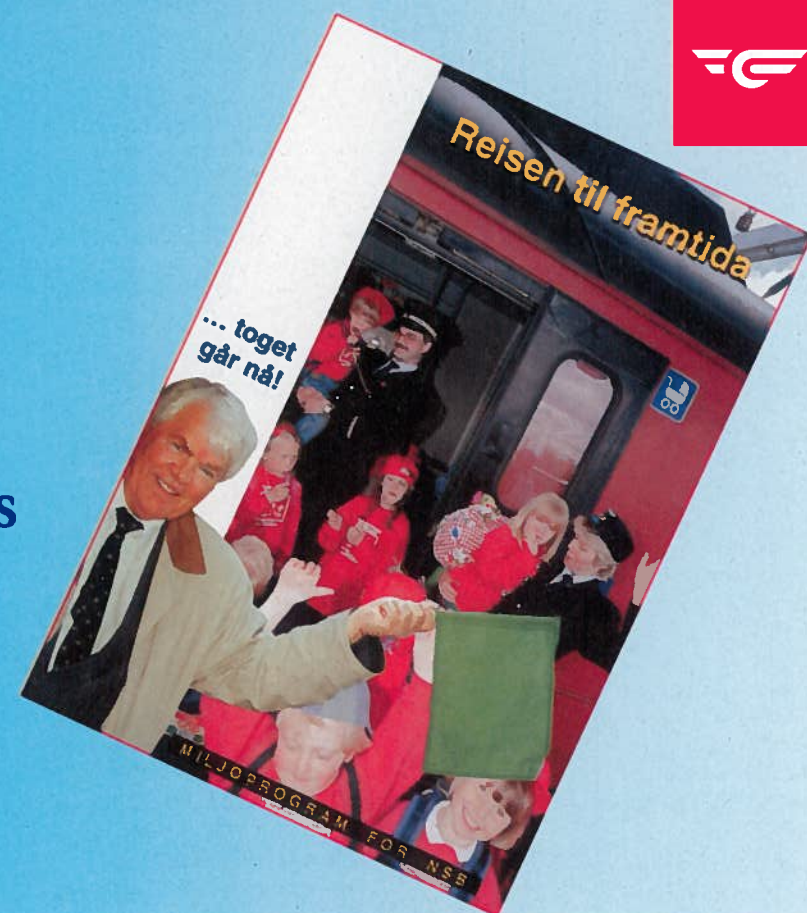
Den internasjonale miljøbevegelsen har vært skuffet over forhandlingene så langt. Målene som nevnes – 5–10 prosent reduksjon over 15–20 år – er alt for dårlige i forhold til sakens realiteter. Uten en tilnærmet halvering av i-landenes CO₂-utslipp, vil oppvarmingen bare fortsette også etter 2100.

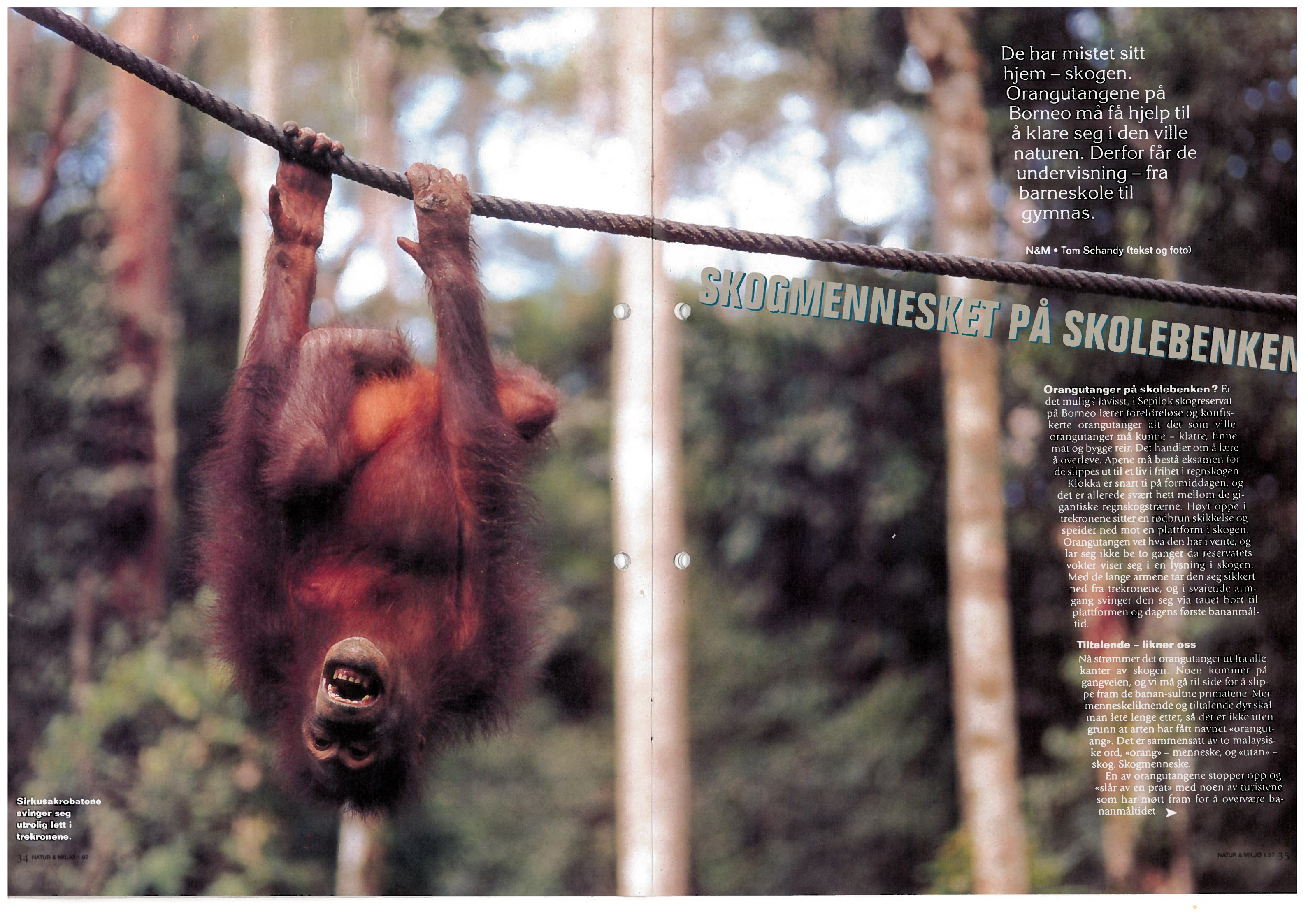
Dette henger også sammen med økt økonomisk vekst, og dermed økt bruk av fossil energi, i u-landene. Utslippene herfra er imidlertid foreløpig så små, at det ikke er aktuelt å inkludere dem i årets klimaavtale. □

Tog er miljø

NSBs miljøprogram kan bestilles gratis fra

NSB Konsernstab HMS
0048 OSLO

De har mistet sitt hjem – skogen. Orangutangene på Borneo må få hjelp til å klare seg i den ville naturen. Derfor får de undervisning – fra barneskole til gymnas.

N&M • Tom Schandy (tekst og foto)

SKOGMENNESKET PÅ SKOLEBENKEN

Orangutanger på skolebenken? Er det mulig? Javisst, i Sepilok skogreservat på Borneo lærer foreldreløse og konfiskerte orangutanger alt det som ville orangutanger må kunne – klatre, finne mat og bygge reir. Det handler om å lære å overleve. Apene må bestå eksamen før de slippes ut til et liv i frihet i regnskogen.

Klokka er snart ti på formiddagen, og det er allerede svært hett mellom de gigantiske regnskogstrærne. Høyt oppe i trekronene sitter en rødbrun skikkelse og speider ned mot en plattform i skogen. Orangutangen vet hva den har i vente, og lar seg ikke be to ganger da reservatets vokter viser seg i en lysning i skogen. Med de lange armene tar den seg sikkert ned fra trekronene, og i svaiende armgang svinger den seg via tauet bort til plattformen og dagens første bananmåltid.

Tiltalende – likner oss

Nå strømmer det orangutanger ut fra alle kanter av skogen. Noen kommer på gangveien, og vi må gå til side for å slippe fram de banan-sultne primatene. Mer menneskeliknende og tiltalende dyr skal man lete lenge etter, så det er ikke uten grunn at arten har fått navnet «orangutang». Det er sammensatt av to malaysiske ord, «orang» – menneske, og «utan» – skog. Skogmenneske.

En av orangutangene stopper opp og «slår av en prat» med noen av turistene som har møtt fram for å overvære bananmåltidet. ➤

Sirkusakrobatene svinger seg utrolig lett i trekronene.

– Dette individet er litt kranglete, forteller min følgesvenn. Jeg skjønner hva han mener, for orangutangen prøver straks etter å overta fotostativet mitt. En av vokterne gir den en ørefik. Da ruller den seg underlegent rundt og fortsetter til føringsplattformen.

Noen aper «underholder» turistene med «sirkusnumre». Kroppsbeherskelsen er total. De kan sitte, ligge eller henge i et utall stillinger – etter armene, etter både armer og bein eller bare beina. Dette er trapes-artistenes forbilder.

Skogen er tatt fra dem

Sepiloks orangutanger lider ingen nød, men gradvis må de klare seg uten ekstra-forsyninger. Dette er ingen zoologisk hage, men et rehabiliteringssenter hvor formålet er å bringe orangutangene tilbake til naturen. Tidligere var de fleste dyrene i reservatet konfiskerte kjøledyr, men i dag kommer mange fra avskogete områder. Sepilok gir dyrene et liv i skogen i stedet for på en plantasje.

Orangutanskolen består av tre klasser. Etter seks måneders karantene begynner ungene i «barneskolen». Der lærer de grunnleggende ferdigheter som å klatre i trær. Senere er det over i «ungdomstrinnet», hvor orangutangene lever fritt på skolen. Der videreutvikler de sine klatreferdigheter, og lærer for første gang å bygge reir på egenhånd. Orangutangene lager nemlig overnattingsreir høyt oppe i trærne hver natt. Hjelp får de i form av to daglige bananmåltider.

Senere er det over i den videregående klassen. Nå må orangutangene stort sett

klare seg på egenhånd. De flyttes lenger inn i skogen, og får bare ett bananmåltid per dag. Dersom de klarer «eksamen», er neste trinn total frihet. Ingen mating, ingen assistanse, men orangutang på heltid. Sepilok-reservatet er på bare 43 kvadratkilometer, og de rehabiliterte dyrene må derfor settes ut i andre og større regnskogsområder.

Rehabiliteringen er ikke bare enkel. Virussykdommer og malaria har tatt livet av mange dyr. Noen har blitt borte, mens andre ikke har klart avgangseksamen og må leve resten av livet med oppvaring fra reservatets voktere. Av de nærmere 300 orangutangene som har vært innom senteret, har omlag 100 blitt tilbakeført til naturen. Hvorvidt disse har klart seg, vet lærerne lite om.

Mange er derfor kritiske til rehabiliteringssentre som bevaringstiltak, og spør hvordan orangutanger som lever så tett innpå mennesker, noengang kan bli ville igjen.

Selv om rehabiliteringsprosenten er lav, spiller disse sentrene en viktig rolle som opinionsskaper. At mennesker med egne øyne får se de menneskelignende dyrene, skaper engasjement og interesse for å bevare orangutangen. Et slikt engasjement er viktig, for orangutangen presses på alle skanser. □

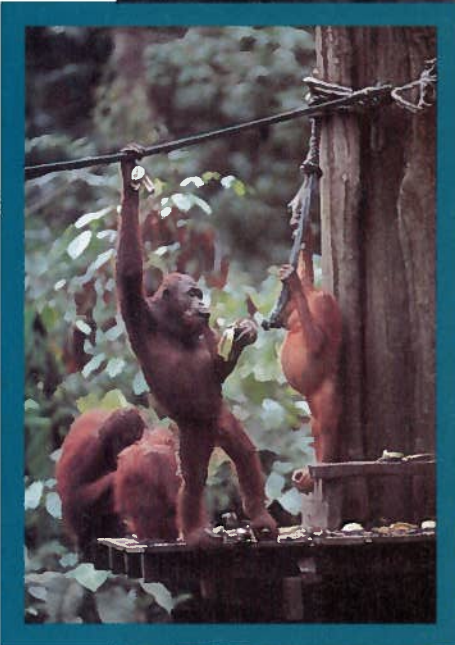
Dette er orangutangen

□ Orangutangen er en stor menneskeape med langhåret, rød pels. En voksen hann er nesten dobbelt så stor som hunnen og kjennetegnes ved kinnposene som forstørret ansiktet. Hannen veier 60 – 90 kilo, hunnen 40 – 50.

□ Orangutangen er aktiv om dagen og tilbringer mesteparten av tiden oppe i trærne. Med de lange armene beveger den seg lett rundt i trekronene hvor den leter etter tropiske frukter som durian, rambutan, mangofrukt og fiken. Den spiser også unge skudd og blader, litt insekter, mineralrik jord, bark og treaktige lianer. En gang i blant tar den også fugleegg og små pattedyr som den finner i reir eller bol.

□ Hannens forplantningstaktikk går ut på at han skaffer seg et område som rommer så mange antatt paringsvillige hunner som mulig. Han slår seg sammen med de enkelte hunnene etter hvert som de blir brunstige, og opptrer aggressivt overfor alle andre hanner som viser seg i området. Så snart alle hunnene innenfor hans område er blitt drektige eller har unger, er de uten interesse for ham i flere år. Da hender det at han flytter videre til et nytt område hvor det er mer interessante hunner. Utenom forplantningstiden er orangutangen stort sett en enstøing.

□ Dajakene og Punan-folket på Borneo viser stor respekt for orangutangen. Noen av disse folkene føler seg åndelig i slekt med den store menneskeapen, mens andre ser på apene som etterkommere etter en vanæret mann som en gang måtte flykte inn i skogen. Mange lokale sagn handler om menns seksuelle forhold til hunnaper, og kvinners kjærlighetsforhold til orangutang-hanner.

Borneos skogmenneske – etterkommer av en mann som flyktet inn i skogen?

KAMP FOR Å OVERLEVE

For flere tusen år siden fantes orangutangen over det meste av Sørøst-Asia – i Kina, på den indo-kinesiske halvøya, fra Java i sør til Bhutan i nord. I dag finnes arten bare på øya Borneo samt på nordspissen av øya Sumatra.

Man anslår at det finnes et sted mellom 10 000 og 20 000 ville orangutanger ute i naturen. Tallet er svært usikkert, for orangutangen er sky og vanskelig å telle. Den bygger nytt reir for hver natt. Antallet reir forteller derfor ikke noe om hvor stor bestanden er.

Selv om 20 000 dyr høres mye ut, hevdar enkelte forskere at bestanden er halvert i løpet av det siste tiåret. Andre mener tilbakegangen har vært enda større – fra 80 000 dyr på 1980-tallet til 20 000 i dag.

Kraftig tilbake med geværet

Mennesket har jaktet på orangutangen siden steinalderen, men det var først da geværet ble tatt i bruk på slutten av forrige århundre at bestanden for alvor gikk tilbake. Å fange dyr til dyrehager og forskningsformål truet tidligere orangutangen. Fortsatt fanges dyr til kjøledyrhandel. Flere tusen unger har de siste årene blitt smuglet til Taiwan. For å få tak i en unge, må som regel mora skytes.

Avskoging er imidlertid den største trusselen mot den røde apen. På Borneo forsvinner store mengder regnskog årlig, og dette skaper problemer for orangutang-

en. I perioden 1986–88 undersøkte forskere bestanden i den malaysiske delstaten Sabah og fant at arten bare forekom naturlig i rundt halvparten av delstatens skogområder.

Undersøkelsen fastslo også at orangutangen trives best i kystskoger og lavlandsregnskoger. Det er disse skogområdene som i første rekke hogges og omgjøres til jordbruksland. De urørte høylandsskogene på sentrale Borneo benyttes bare i liten grad av orangutangen. Situasjonen er ekstra presserende fordi bare en liten del av orangutangbestanden lever i reservater og nasjonalparker.

Det viktigste tiltaket for å sikre orangutangen en fremtid på Borneo, vil derfor være å avsette store, urørte skogområder som reservater. Verdens naturfond (WWF) har i lang tid arbeidet for å få til et større reservat langs Kinabatangan-elva på Nord-Borneo. Her lever fem orangutanger per kvadratkilometer – den høyeste tettheten som er registrert.

Totalt er det anslagsvis 1000 dyr i området. I samme område finnes også truearter som neseape og asiatisk elefant. Trolig vil malaysiske myndigheter i løpet av året gi dette området vernestatus. Da vil forhåpentligvis noen av Borneos «jungelmennesker» gå framtiden trygt i møte □

ER DU ØKO-LOGISK?

Er du en av personene på bildet? Test deg da i visshet om at ingen andre får vite resultatet.

En uhøytidelig test i dagliglivets miljøvern

N&M • Jens P. Toldnæs

Dersom Jorden var utstyrt med «best før» – merking, ville dateringen trolig vært «den industrielle revolusjon». Håpløst er det likevel ikke. Miljøvern handler om vaner og uvaner, og hva vi gidder å

gjøre med dem. Ingen er perfekte på dette området, men der ligger også det fascinerende; det er alltid mulig å forbedre seg! I kjølvannet av Dag Hareides bestselger *Naturligvis*, følger N&M opp med en Miljøtest. Er det områder hvor du kan

gjøre en ekstra innsats? Du redder antakelig ikke hele verden med det, men du plager den ikke så mye heller. Poengberegningen går fram av skjemaket, og testen bør fylles ut med flergangspenn, ærlighet og et smil i munnviken.

Test deg selv:

Kryss av i riktig rute og finn din økologiske poengsum. Hvor «øko-logisk» du er finner du ut nederst på siden.

	Aldri	Sjelden	Oft	Alltid	
1. Du kaster glass i glassigloer.	0	1	2	3	poeng
2. Du hater engangsartikler. Kulepinner, bleier, barberhøvler, lightere, kameraer – ja selv engangsgrillen får frese i fred for deg.	0	1	2	3	poeng
3. Så sant det er mulig, unngår du å forflytte deg i en komfortabel bil som bringer deg helt til døren.	0	1	2	3	poeng
4. Kompost er livet!	0	1	2	3	poeng
5. Du prøver innbitt å verve nye medlemmer til Naturvernforbundet – som en ververnes Prokuratorov (russisk naturbruker).	0	1	2	3	poeng
6. Inspirert av Pompel og Pilt og andre i bransjen, forsøker du å reparere ting i stedet for å kaste dem.	0	1	2	3	poeng
7. Du tar med sekk el.l. når du handler, i stedet for å ta ny pose hver gang.	0	1	2	3	poeng
8. Du er en aktiv naturbruker. Så sant du har anledning, fyker du rundt i skogen, på fjellet og over myra.	0	1	2	3	poeng
9. Du satser på små og store enøk-tiltak hjemme – det er utrolig hva som kan spares med tørrdusj og en grad mindre i svømmebassenget.	0	1	2	3	poeng
10. Resirkulering av papir er viktig! Alt fra svære møbelesker til bitte – bitte små rundinger inni hullemaskinen leveres.	0	1	2	3	poeng
11. Du forsøker så godt du kan å påvirke omgivelsene dine til små og store miljøtiltak, som i borettslaget eller på arbeidsplass.	0	1	2	3	poeng
12. Du vet at transport av varer er et stort ressursproblem. Derfor kjøper du minst mulig mat, klær og greier fra Samoa-øyene, Langtekkistan, Togo eller andre steder utenfor kommunen din.	0	1	2	3	poeng
13. Nytt mahognirør på havseileren? Niks – du har ikke jaguar heller. Du unngår enhver ting som kan skade verdens regnskoger.	0	1	2	3	poeng
14. Fordi du er litt av en luring sparer du penger og miljø ved å bruke såpestykker i stedet for flytende såpe på plastflasker.	0	1	2	3	poeng
15. Kjemikalier, medisiner, kvikksølvtermometre og lysstoffrør er greie når de virker. Når de ikke gjør det, skroter du dem på en miljømessig forsvarlig måte.	0	1	2	3	poeng
16. Du liker ikke kunststoffer og velger naturmaterialer så sant du kan (for å score fullt her bør du helst ikke sitte i fleece-jakke og kreppsokker, men heller ha ting som treski, ullpenal, attache-koffert i or el.l.).	0	1	2	3	poeng
17. Fordi det kreves omtrent ti ganger så stor energimengde å produsere kjøtt som vegetabilsk mat, forsøker du å spise litt mer grønnsaker og fisk – til glede for kloden og kroppen.	0	1	2	3	poeng
18. Gaver er hyggelig, men i stedet for alltid å gi bort ting, forsøker du av og til å gi bort ikkematerielle gaver slik som opplevelser og tjenester (500 oppvasker til din kjære, 50 morgenturer med Fido).	0	1	2	3	poeng
Sum:					poeng

Poengberegning:

0–9: Det som er litt mystisk, er hvordan du har fått tak i Natur & Miljø. Det kan umulig være noe du vanligvis fyller hodet ditt med. Kanskje sitter du på et tannlegekontor uten bilblader? Prøv om du kan få med deg de gamle amalgamfyllingene dine. De inneholder rikelig med tungmetall, og er finne å kaste i myrer. Du har en fordel – det er nærmest umulig ikke å forbedre seg!

10–19: Ikke helt bønn, men du ville trolig vært mindre bekymret for et atomkraftverk dersom det var plantet petunia rundt.

20–35: Du befinner deg i den store grønne bøtta, sammen med de fleste av oss. Det er jo ikke verst, men det er noe grums i bøtta som sikkert forsvinner hvis du reparerer kaffetrakteren og verver et par medlemmer til Naturvernforbundet.

36–54: Du har et problem. Det begynner å

bli vanskelig å forbedre seg. Forsøk å brette melkekartongene enda finere.

55–72: Dersom du har forstått poengberegningen, er du i ferd med å gjøre Naturvernforbundets lokallag arbeidsledig på en del områder (eller du er Naturvernforbundets lokallag). Husk å legge den gamle altakjettingen din i metallbeholderen.

Ti dagers natur-
og kulturtur
i sommer

Foto: Trygve Bølstad, Samfoto6

Praha er Europas kulturhovedstad, kjent for sine mange vakre og vel bevarte bygninger.

REIS TIL PRAHA MED NATUR & MILJØ!

Natur & Miljø kan i samarbeid med Boreas reiser invitere deg og familien på natur- og kulturtur til Praha i slutten av juli. Opplev historien og arkitekturen i Praha, og kom nært innpå naturen i Böhmen!

N&M • Ole P. Pedersen

Tradisjonen tro inviterer vi våre lesere til å bli med og oppleve andre og mer spennende ting enn det vanlige feriestresset til Syden eller Danmark. På turen til Praha blir det god tid til å nyte dagene, og samtidig få anledning til å bli mer kjent med natur og miljø i Sentraleuropa.

Turen går fra 26. juli til 4. august. Vi reiser med buss fra Oslo, drar via Göteborg, Kiel, Berlin og Dresden, og ankommer Litvinov i Nord-Böhmen søndag kveld. Der får vi anledning til å besøke både de enorme dagbruddene som forår-

saker forurensningen og skogdøden i området, og vi får møte lokale miljøvernere. Men dette området har også rike naturverdier, noe vi får oppleve i den gamle kurbyen Karlovy Vary.

Det er i Praha vi oppholder oss lengst. Praha er en by med utallige kulturattraksjoner, spennende arkitektur og historiske monumenter. Fra Jan Huus-statuen via enorme slott til hovedgata Vaslavski Namesti (hvor vi bor) er det mye å skue, føle og oppleve. Med vår egen, lokale guide får vi en rundtur i Praha.

På vei nordover igjen blir det anledning til å besøke fangeleiren Terezinstadt, før vi ankommer hotellet i Berlins hovedgate Unter den Linden. Berlin rommer mye moderne og gammel historie, ikke minst fra den kalde krigens tid. Brandenburger Tor og Checkpoint Charlie er obligatoriske steder å besøke for den første gangreisende. Men byen er også rik på museer, teatre og utstillingssteder.

Vi ankommer Oslo mandag 4. august.

Slik melder du deg på

Pris: kr 4450,- per person (medlemmer). Ikkemedlemmer kr 4700,-. Det inkluderer reise, firesengs lugar over bildekk, dobbeltrom på sentrumshoteller med bad (uten bad i Praha), frokost og program. Valgfrie tillegg: dobbelt/utvendig lugar, enkeltrom, rom med bad i Praha, reise- og avbestillingsforsikring. Det kreves minst 20 reisende, og det er 37 plasser på turen. Påmeldingsfrist: 1. mai 1997.

Mer informasjon

Vil du ha mer informasjon, eller ønsker å melde deg på turen, kan du ta kontakt med Boreas studiereiser, Nordregt 2, 0551 Oslo, tlf: 2256 2400, faks: 2235 0756. E-post: boreas@sn.no. ☐

SKOLEMARKERINGEN 1997

Er du en av de som ønsker utdanning innen miljørelaterte fag?
På de følgende sider finner du tilbud på mange nivåer.

Ved Høgskolen i Bodo
kan du gjennomføre
alle typer studier

Grunnfag og mellomfag

- Historie
- Statsvitenskap
- Velferdssosiologi
- Biologi
- Nordisk språk og litteratur

Hovedfag

- Bedriftsøkonomi
- Sosialpolitikk/sosiologi
- Spesialpedagogikk

- Siviløkonom
- Fiskerøkonom
- Revisor
- Førskolelærer
- Sosionom
- Lærer
- Journalist
- Sykepleier
- Høgskolekandidat
- Bamevnerpedagog

Måne & Pettersen, Bodo

Tlf. 75 51 72 00 fax 75 51 74 57 Høgskolen i Bodo, 8002 Bodo

HØGSKOLEINGENIØR I MILJØTEKNIKK

Liker du utfordringer og spennende ski-, klatre- og turmiljøer? Kan du tenke deg å jobbe med miljø i framtiden?

Da bør du bli høgskoleingeniør i miljøteknikk
Økologi og teknisk miljøovervåking - Kretsløpsteknikk -
VAR teknikk - Inneklima - Avfallshåndtering -
Arealplanlegging.

HØGSKOLEN I NARVIK,
PB. 385, 8501 NARVIK
TLF. 769 66 000,
FAX. 769 66 810,
<http://www.hin.no>

HØGSKOLEN
I NARVIK

SKAL... SKAL IKKE....

UTDANNING

Nasjonalt knutepunkt for transportøkonomi

ØKONOMI - INFORMATIKK - SAMFUNNSFAG - HELSEFAG

HØGSKOLEN I MOLDE, Pb. 308, 6401 Molde, Tlf. 71 21 40 00, Fax 71 21 41 00

HØGSKOLEN I HARSTAD

Grunnutdanninger:

- Varehandel og distrib.
- Økonomi og adm.
- Reiseliv og turisme
- Engelsk grunnfag
- Statsvitenskap grunnfag
- Bamevnerpedagogutd.
- Sykepleierutdanning
- Vernepleierutdanning

Videreutdanninger:

- Revisjon - 3. påbygg.år
- Internasjonal handel
- Ledelse og organisasjon
- Helse- og sosialadm.
- Rehabilitering

Harstad ligger i det tettest befolkede område i Nord-Norge. Byen har 23.000 innbyggere, og er kjent som Kulturbyen i Nord.

Søk studieplass ved
HØGSKOLEN I HARSTAD

9400 Harstad

Telefon: 77 05 81 00 - Telefax: 77 05 81 01.

CICERO

Et naturlig
valg!

Ved Høgskolen i Nord-Trøndelag finner du små studiemiljøer med store muligheter for faglig og sosial utfoldelse. HiNT har mange studier for deg som er opptatt av natur og miljø:

- * 3-årig miljø- og ressursfag
- * 3-årig landsbruksøkonomi og bygdeutvikling
- * 3-årig husdyrbruk
- * 3-årig skogbruksfag
- * Årsstudier i geografi, biologi, friluftsliv, økonomi og ressursforvaltning
- * 3-årig ingeniørutdanning i kjemi
- * 1. studieår Norges Landsbrukshøgskole

Dette er bare noen av studiene vi tilbyr ved HiNT. I tillegg har vi økonomisk-administrative studier, samfunnsfag, IT-studier, sykepleierutdanning, lærer- og førskolelærerutdanning og ingeniørutdanning i elektronikk.

Ring søkertelefon 74 11 20 30 for mer informasjon.
Be gjerne om en prat med en studieveileder!

Høgskolen i Hedmark er organisert i 5 avdelinger.

- Avd. for lærerutdanning med to studiesteder,

Hamar og Elverum.

- Avd. for sykepleierutdanning i Elverum.

- Avd. for skog- og utmarksfag på Evenstad.

- Avd. for økonomi, samfunnsfag og informatikk på Rena.

- Avd. for landbruks- og naturfag på Blåstad.

Høgskolens fellesadministrasjon ligger i Elverum.

Høgskolen har 3900 studenter og ca 340 tilsatte.

Investering i framtidsrettet utdanning

Høgskolens mange avdelinger tilbyr et bredt spekter av flerårige utdanninger og frittstående fagstudier. Vi utdanner blant annet sykepleiere, lærere, førskolelærere, faglærere i kroppsøving, revisorer, informasjonsarbeidere, utmarksforvaltere, landbruksteknikere, høgskolekandidater innen økonomi og administrasjon, informatikk, bioteknologi og miljøteknologi. Du kan også velge frittstående fagstudier i f. eks. norsk, engelsk, samfunnsfag, informatikk eller mediekunnskap.

HH tilbyr deg:

- Variert fagtilbud
- Et dyktig og serviceinnstilt personale
- Levende studiemiljø
- Velutstyrte og moderne avdelinger
- Lave studiecostnader
- Aktive lokalsamfunn

Ta kontakt for mer informasjon om våre: 15 flerårige grunnutdanningstilbud 21 ettårige grunn-/videreutdanningstilbud

Høgskolen i Hedmark

2400 Elverum
Lærerskolealléen 1 Tlf: 62 43 00 00 Fax: 62 43 00 01

Studietilbud høsten '97

■ Allmennfag - ex. phil.	■ Pedagogikk
■ Filmvitenskap	■ Medieteknikk
■ Fjernsynsregi	■ Politikk
■ Geografi	■ Reiseliv
■ Økonomi og administrasjon	■ Samfunnsplanlegging
■ Personalutvikling og ledelse	■ Samtidshistorie
■ Offentlig organisering og styring	■ Spesialpedagogikk
■ Helse- og sosialarbeiderutdanning	■ Kunsthistorie
■ Høgre film- og fjernsynsutdanning	

Søknadsskjema og mer informasjon:
Tlf: 61 28 82 11/12 eller 61 28 80 00

Du kan også skrive til:
Høgskolen i Lillehammer,
Pb 1004, 2601 Lillehammer

Høgskolen i Lillehammer

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 RISSA TLF.: 73 85 12 60 FAX: 73 85 22 55

- * Økologisk jord- og hagebruk
- * Sjøbruk
- * Båtbygging
- * Friluftsliv
- * Lafting
- * Ull/Skinn
- * Med reisemål Afrika

Vinterlandbruksskolen i Oslo

- Videregående skole - Studieretning naturbruk

KURSTILBUD 1997/98:

- Grunnkurs - Naturbruk
- VK I - Landbruk og naturforvaltning
 - Gartneri og hagebruk
 - Skogbruk
 - Økologisk landbruk
- VK II - Allsidig landbruk
 - Gartner
 - Allsidig skogbruk
 - Økologisk landbruk
 - Naturforvaltning (gir studiekompetanse)
- Kveldskurs - støtteundervisning for privatister til agronomeksamen.

- Agroteknikerkurs:

- Forvalter I - hovedvekt på landbruksregnskap, økonomi og EDB
- Forvalter II - videregående kurs i dataregnskap, eiendomsoverdragelse, økonomi, skatterett, analyse osv.

Søknadsfrist: 15. mai 1997.

Plan og søknadsskjema fås ved henvendelse til skolen.

Adresse: Pottmakerveien 4, 0954 Oslo

Telefon: 22 90 15 50 - Telefax: 22 16 60 57

Høgskolen i Telemark

Naturvern krever kunnskap

Å bevare naturgrunnlaget og miljøet - lokalt og globalt - er en av de største utfordringene vi står overfor. Det kreves omfattede kunnskaper, innsikt og forståelse. Vi vil trenge flere høyt utdannede fagfolk innen natur og miljø. Du kan bli en av dem.

Høgskolen i Telemark gir deg topp-utdanningen i tverrfaglig natur- og miljøvern-utdanning gjennom et fire-årige hovedstudium. Dette finner du i Bø.

Ettertraktet spisskompetanse innen bl.a. renseteknikk og miljøadministrasjon får du ved å studere til sivilingeniør i Porsgrunn.

Disse to studiestedene i Høgskolen i Telemark har fått det nasjonale ansvaret for å utvikle den fremste kunnskapen innen miljø- og naturvern. Det kommer deg til gode som student.

Men Høgskolen i Telemark byr også på mange, mange flere studier og muligheter for deg.

Ring 35 57 53 00 og be om katalog.
(Faks: 35 57 53 01)

Internett: <http://www.hit.no>

BLI STUDENT PÅ SØRLANDET!

Sørlandet er mye mer enn bare sol, sjø og sommer. I Kristiansand, Grimstad og Arendal ligger Høgskolen i Agder, som med sine over 100 studietilbud og drøyt 6000 studenter er en av landets største høgskoler. Vi er også en av de mest internasjonale lærestedene i landet, med gode utvekslings-kontakter med universiteter og høgskoler i både Europa og USA. En rekke av våre studenter tar derfor deler av eller fortsetter utdannelsen sin i utlandet.

TA KONTAKT FOR NÆRMERE OPPLYSNINGER OM VÅRE STUDIETILBUD!

Vi treffes på telefon 38 14 10 00!

HØGSKOLEN I AGDER

Tordenskjoldsgate 65, 4604 Kristiansand
Telefaks: 38 14 10 01

Yrkesrettede studier:

- Administrasjon og ledelse
- EDB
- Fagoversetterstudier
- Ingeniørutdanning
- Hagebruk og landskapsarkitektur
- Lærerutdanning
- Realfag
- Sykepleierutdanning
- Økonomi

Fagstudier:

- Heimkunnskap
- Humanistiske studier
- Musikk-konservatorie-utdanning
- Idrett
- Kunstfag
- Pedagogiske fag
- Realfag
- Samfunnsfag
- Språk

Studietilbud

Avdeling for lærerutdanning

4-årig allmennlærerutdanning

3-årig førskulelærerutdanning

Praktisk-pedagogisk utdanning

Årsstudium: Pedagogikk, kroppsøving, forming, naturfag, matematikk, musikk 1. og 2. årseining
10 vektutlæiningar: matematikk, drama, spesialpedagogikk, pedagogikk barn 5-10 år, samfunnsfag

Avdeling for humanistiske fag

Engelsk 1. halvårseining og grunnfag

Historie grunnfag og mellomfag

Norsk grunnfag, mellomfag og storfag

Norsk og samfunnskunnskap for utanlandske studentar

Tysk grunnfag

Avdeling for samfunnsfag

Kommunal planlegging og administrasjon

Årsstudium i samfunnskunnskap

Vidareutdanning i offentlig planlegging, organisering og leiding

Kristendoms-kunnskap grunnfag og mellomfag

Kristendoms-kunnskap og menighetsarbeid

Kyrkjevevjeutdanning

Kateketutdanning

Barnevernspedagogutdanning

Sosionomutdanning

Vidareutdanning for trygdefunksjonærar

Avdeling for mediefag

Journalistikkutdanning

Informasjonutdanning

Animasjonfilm-utdanning

Dokumentarfilm og

fjernsynsreportasje

15. april:
Vanleg søknadsfrist

Høgskulen i Volda
Boks 500, 6101 Volda
Tlf: 70 07 50 00
Faks: 70 07 50 51

Miljøvern er verdivalg

Miljø handler om konsekvenser av våre valg for natur og samfunn. Miljøvern krever kunnskap og avgjørelser

Høgskolestiftelsen på Kjeller tilbyr studier innenfor

U-landsstudier - 20 vektall

Distriktsaktiv skole - 10 vektall

Miljø- og energiteknikk - 20 vektall

Miljørettet helsevern - 10 vektall

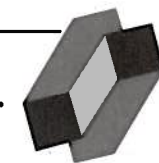
Oppvekstmiljø for barn og unge - 10 vektall
- forebyggende helse- og sosialarbeid

Velkommen til et intimt og hyggelig studiemiljø. Studiene er finansiert ved statstilskudd, og gir rett til lån i Statens lånekasse for utdanning. Studiested Lillestrøm.

Be om søknadsskjema. Kontakt

Høgskolestiftelsen på Kjeller

Postboks 21, 2007 Kjeller. Tlf. 63 81 95 22

AGDER FOLKEHØGSKOLE

Landets sørligste folkehøgskole

FJELL OG VIDDE, HAV OG SJØ,
ELVER OG VASSDRAG ER SKOLENS
KLASSEROM

BE OM SKOLEPLAN! TLF. 38 16 66 66

NOKO FOR DEG?

- * Friluftsliv * Husflid og handverk * Samtid
- * Folkemusikk/folkedans * Islandshest * Organisasjonslære
- * Halvårskurs: * Jakt/fiske * Vinterfriluftsliv
- * Fellesfag * Valgfag * Studietur

Skriv eller ring etter plan:

Ryfylke Folkehøgskule

4230 Sand

Tlf.: 52 79 72 61 / 52 79 72 62 Fax: 52 79 78 57

SOGN JORD- OG HAGEBRUKSSKULE
5745 Aurland
2-årig landsline i økologisk landbruk
og berekraftig samfunn.

VK1 og VK2 m/ sommarkurs

Studieretningsfag: naturbruk og økologisk landbruk
Allmennfag og valfag.

Vegetar og vanleg kost.

Elevar med barn har høve til å søkje plass i Spiren Barnehage

For meir informasjon: kontakt Sogn Jord- og Hagebruksskule

telf: 576 33 205 fax: 576 33676

søknadsfrist: 1. april.

**Folkehøgskole
i magiske
Lofoten**

Storslått og voldsom natur, trollfjell i
måneskinn, uver som river, nordlys
som danser, mørketidsstemning, svart
hav og friske badetemperaturer.
Lofoten har en rik historie hvor
eventyr og virkelighet nesten flyter
sammen. På Vågan Folkehøgskole
ønsker vi i fellesskap å tilegne oss
kjennskap til vår historie og lære å
ferdes i naturen på ulike måter.

LINJER 1997/98:

- * friluftsliv/fjell
- * friluftsliv/jakt & fiske
- * sportsdykking
- * kystliv i Lofoten
- * 1/2-årskurs i vinterfriluftsliv

Vågan Folkehøgskole

8310 Kabelvåg
Tlf. 76 07 81 03
Fax 76 07 81 17

Opplev et annerledes
skoleår i Lofoten!

FRILUFTSLIV OG ØKOLOGI?

**AKTIVT PROGRAM MED
FLEIRE REISER:**

- * Botanikkvandring i Aurlandsdalen.
- * Brekurs på Hardangerfjokulen.
- * Studiereise til Marokko.
- * Skikurs i Hallingdal.
- * Snøhøletur på Hardangervidda.
- * Arktisk økologi.
- * Marinbiologi og fridykking.
- * Sosiologi og leik hos orrfugl.

ANDRE LINJER

- *Media. *Kunstfag.
- *Psykologi og samfunn.
- *Teater og musikk.
- *Verkstad for skrivekunst og filosofi.

**PÅ FANA FOLKEHØGSKULE
KAN DU OPPLEVE EIT
AKTIVT OG ANNLEIS
SKOLEÅR NÆR BERGEN.
BE OM SKOLEPLAN!**

FANA FOLKEHØGSKULE

Mildeveien 190, 5067 STORE MILDE, BERGEN
Telefon: 55 99 16 03 Telefaks: 55 99 11 95

Veia Statens gartner- og
blomsterdekoratørskole
har følgende tilbud for skoleåret 1997/98:

Studieretning Naturbruk:

VK I Gartneri og hagebruk

VK II Gartner

Studieretning Formgivingsfag:

Grunnkurs formgivingsfag

VK I blomsterdekoratør

VK II blomsterdekoratør

Alle de nevnte kurs begynner 18. august 1997.

Søknadsfrist 7. april. Skriv eller ring etter plan og
søknadsskjema.

Tlf. 62 56 74 99. Adresse: 2390 Moelv. Fax: 62 36 80 89

LIVSKOMPETANSE

Fly
Idrett
Botrening
Friluftsliv fjell
Spansk Latin-Amerika
Møbelsnekring Design
Norsk for fremmedspråklige

GÅ PÅ

VALDRES

FOLKEHØGSKULE

2920 LEIRA Tlf. 61 36 20 25

NORDLAND FYLKESKOMMUNE

VEFSN LANDBRUKSSKOLE

Økologisk avdeling - Sømna, 8920 Berg i Helgeland.
Tlf. 75 02 58 00. Fax: 75 02 58 44.

ØKOLOGISK SKOLETILBUD

Vefsn landbruksskole økologisk avdeling Sømna ligger på Sør-
Helgeland, ca. 30 km. fra Brønnøysund som har flyplass og hurtig-
ruteanløp. Det er bussforbindelse til Brønnøysund, Mosjøen (tog)
og Grong (tog).

Skolen vil fra skoleåret 97/98 ha følgende kurstilbud:

- Grunnkurs Naturbruk
- VK1 Økologisk landbruk
- VK2 Økologisk landbruk

For nærmere informasjon kontakt skolen.

FRANITZ

**Høgskulen i Sogn og
Fjordane tilbyr deg:**

- 1-4-årig studium på høgskulenivå
- Forskningsbasert undervisning utan studieavgift
- 2500 studentar i inspirerende og trivelege læringsmiljø

Søknadsfrist 15. april

HØGSKULETILBOD I SOGN OG FJORDANE

NATURFAG

Kandidatstudium i akvakultur, natur- og miljøfag,
4-årig, studieretningar landskapsforvaltning/mil-
jøgeologi. Naturfaglege årsstudium.

SAMFUNNSFAG

Utdanning til sosionom og barnevernspedagog.
Samfunnsfaglege årsstudium.

ØKONOMI OG SPRÅK

Kandidatstudium i økonomi/administrasjon og
reiseliv. Årsstudium i engelsk, organisasjonsfag og
informasjonsbehandling.

LÆRARUTDANNING

Allmenn- og førskulelærarutdanning, heil- og del-
tid. Idrett, norsk og fleire vidareutdanningstilbud.

HELSEFAG

Sjukepleiarutdanning, heil- og deltid. Vidare-
utdanning i geriatri, psykiatri m.m.

INGENIØRUTDANNING

Elektroingeniørutdanning i miljøteknologi og
automasjon.

ANDRE FAG

Spesialpedagogikk, musikkterapi, vernepleiar-
utdanning.

**STUDIESTADER:
SGNDAL, FØRDE OG SANDANE**

Adresse: Høgskulen i Sogn og Fjordane,
Boks 133, 5801 Sogndal

TELEFON: 57 67 60 00 TELEFAX: 57 67 61 00 INTERNETT: <http://www.hisf.no>

KLART FOR OPPTAK 1997

CHRISTIANIA GYMNAS

Christiania Gymnas kan vise til usrdkandige gode resultat. Årsaken er i
første rekke svært gode lærere. 80% av studentene ønsker å fortsette sine
studier, 20% tar eksamen på 1-2 år. Ring 22 41 60 20 for nærmere
informasjon.

CHRISTIANIA HØYSKOLE

Vi kan tilby dag- og kveldskurs i fagen Philosophicum fordelt på 72 timer
på 1.5. Phil. og 72 timer på 1.5. fac. Eksamen avlegges som privatist ved
Universitetet i Oslo.

Christiania Høyskole gir deg også mulighet til å ta JURIDISK
EMBEDSEKSAMEN som omfatter PRIVATRETT GRUNNLAG (1 år) og
OFFENTLIG RETT GRUNNLAG (1 år).

Dette er langt avanserte vekt på gode lærere. I egne arbeidsses stilles til
disposisjon. Rettning og grunngang av eksamensoppgaver inngår som den
viktigste kontrollen av egen kunnskap.

Undervisningen foregår i moderne lokaler i Øvre Slottsgt. 4 i Oslo. Sentral
belegghet bare 5 min. fra Universitetsbygningen.

Det tilbys levested, gruppeom og kantine.

Skolen er åpen 7 dager i uken fra kl. 07.00-22.00.

**CHRISTIANIA
GYMNAS OG HØYSKOLE**

Øvre Slottsgt. 4, 0157 Oslo
Tlf. 22 41 60 20. Fax 22 41 61 90

Hvis du har planer om å
fornye ditt gamle
kopieringsstyr, og
regelmessig produserer
mer enn 20 kopier,
da bør du spørre oss om
de utrolig lave
produksjonsomkostningene
(opp til 80%* besparelse)
på den nye TR Serien av
RISOGRAPHER.

MILJØFAKTA

- ozonfri
- vannbasert farge
- lite energikrevende
- resirkulerbare maskindeler
- kopiene er 100% resirkulerbare
- ingen varme
- lavt støynivå

*Kostnadene indikert ovenfor inkluderer
alle Riso forbruksvarer, men papirets
kostnader er ikke medregnet.

Om RISOGRAPHY

Med en digital printer i RISOs TR Serie kan du trykke på en
rekke forskjellige papirtyper og tykkelser, med en hastighet
på opp til 130 kopier i minuttet og i et utvalg av skarpe farger.
Du har også fordelen av en mengde standard og valgfrie
muligheter, inkludert et grensesnitt for direkte utskrivning fra din
PC eller Apple Macintosh. RISO TR Serien av digitale printere
er perfekt i design og pris for brukere på en liten skala.

For mer informasjon kontakt:

LEHGRAF AS

Postboks 176 - 1471 Skårer
Tel.: 67 97 50 85 - Faks: 67 90 81 60
Forhandlere over hele landet

KIRKE-, UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENTET

STRATEGI FOR MILJØ OG UTVIKLING I UTDANNINGSSEKTOREN

Strategi for miljø og utvikling viser bredden i arbeidet med miljølære i utdanningssektoren.

Dokumentet er gratis, har bestillingsnr F-3092 og fås fra

Statens trykksaksekspedisjon, Postboks 8169, 0034 Oslo, tlf. 22 24 98 60

MILJØPROGRAMMER

Miljøprogrammer skal gi støtte til handlingsrettet miljøopplæring. Disse er tilgjengelig:

Miljø, energi og innneklima i skolen, MEIS, er et program for
overvåking av energibruk og innneklima i skolen.

Informasjon: **Nasjonalt læremiddelsenter**,
PB 8194, dep. 0034 Oslo.

Kontaktperson Gro Hexeberg Dahl,

tlf 22 47 65 29. fax: 22 47 65 50 Internett: <http://www.nls.no>

Vanda er et program for overvåking av norske innsjøer.

Informasjon: **Vanda, Zoologisk institutt, UiB**,

Allègaten 41, 5007 Bergen,

Telf.: 55 56 22 27 Fax: 55 32 91 11,

E-mail: olaug.kvam@zoo.uib.no

Internett: <http://vann.ifm.uib.no>

The Globe Program er et globalt nettverk av skoler som
observerer miljøparametre og rapporterer disse til en sentral
database. Informasjon: **Vest-Telemark Ressurscenter**,

The Globe Program, 3880 Dalen,

Tlf: 35 07 72 71 Fax: 35 07 72 06

E-mail: karlth@dalen.vgs.no Internett

<http://Globe.fsl.noaa.gov>

Kystprogrammet er et program for undersøkelse av kysten.
Informasjon: **SU i Aust-Agder Postboks 264, 4801 Arendal**

Tlf: 37 02 50 25 Fax: 37 02 47 73

E-mail: posttuttak@su-aa.sri.telemax.no

Internett: <http://vann.ifm.uib.no>

Bekkis er et program for å bevisstgjøre elevene om verdien av
våre småvassdrag. Informasjon: **NIVA, Postboks 173**,
Kjelsås, 0411 Oslo, tlf.: 22 18 52 29 Fax: 22 18 52 00
E-mail: anne.lyche@niva.no Internett:
<http://vann.ifm.uib.no>

Solis er et program for videregående opplæring knyttet til
fysikkundervisningen.

Informasjon: **Vest-Telemark Ressurscenter**,

Solis, 3880 Dalen,

Tlf: 35 07 72 71 Fax: 35 07 72 06

E-mail: karlth@dalen.vgs.no

UTFYLLING TRUER FUGLER

Farsund kommune har begynt å dumpe stein i sjøen like utenfor fuglefredningsområdet i Lundevågen. Ordføreren og bedriften har endelig fått det som de vil. Naturvernforbundet i Farsund er oppgitt.

N&M • Andreas Tjernshaugen

Inger Johanne Konrad-sen er leder for Naturvernforbundet i Farsund (NNV), og det betyr at kampen for å redde fuglefredningsområdet i Lundevågen har satt sitt preg på hverdagen. Men hun drar ikke dit uten en god grunn:

– Jeg blir bare i dårlig humør av det, forteller Konradsen. Vi står på kommunekaia og ser over mot stablene av rør på den andre siden av Lundevågen. Rørene kommer fra Bredero Price, bedriften som har vært pådriver for utfylling. I fjellknausen bak oss har kommunen begynt å sprengte ut steinmasse, og lastebiler dunderer til og fra med lass som dumpes i vannet. Innerst i fjordtarmen ser vi det lille, fuglerike våtmarksområdet som striden står om.

Lista-halvøya er første stopp for fugler som flyr til Norge over Nordsjøen. På trekket mot sør stanser mange for å spise og samle krefter foran den lange etappen over havet. Den langgrunne muderbukta innerst i Lundevågen er en viktig del av våtmarkssystemet på Lista, på grunn av den østvendte og beskyttede beliggenheten. Når myrer og tjern fryser til, er dette det eneste stedet i distriktet hvor trekkfuglene finner mat og åpent vann.

Også for sjøfugl er den lune Lundevågen et viktig tilfluktssted når det stormer som verst ute på havet. Naturvernforbundet i Farsund er redd for at utbyggingen skal jage vekk mange av de 121 fugleartene som er registrert i fuglefredningsområdet.

– Lundevågen er allerede omgitt av veier og industri på

tre kanter. Når de også skal stenge av kontakten ut mot havet med steinfyllinger og en trafikkert vei, må man spørre hva som menes med vern, sier Harald Johannessen i lokallaget.

Presset kommunen

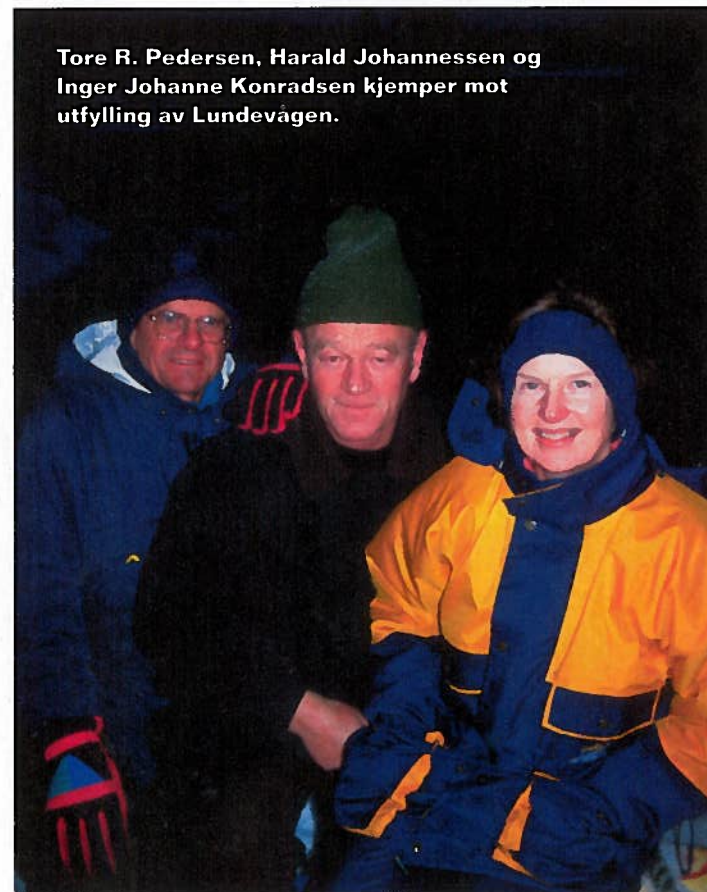
NNV har vært engasjert i kampen mot utfylling og bro over Lundevågen siden planene ble kjent våren 1993. En foreløpig seier kom i 1995 da Statoil, som kjøper rørene fra Bredero Price, skrev til kommunen og sa at de ikke trengte den ekstra lagringsplassen. Brevet ble sendt etter at organisasjonene i det internasjonale nettverket Friends of the Earth gjennomførte en faksaksjon mot Statoil.

Vårhalvåret 1996 så situasjonen lys ut for Lundevågen: Kommunen, naboer og bedrifter rundt området deltok på NNVs møte i et fullsatt Lunde bedehus, og ble enige om å samarbeide for å beskytte Lundevågen.

I løpet av sommeren og høsten la imidlertid Bredero Price nytt press på kommunen, og i november kom den endelige tillatelsen til utfylling fra fylkesmannen. Da N&M besøkte Lundevågen var utfyllinga allerede i gang – før klagefristen hadde gått ut.

Kunstig åndedrett

Fylkesmannen har pålagt kommunen en rekke «avbøtende tiltak». Et beskyttende lag av

Tore R. Pedersen, Harald Johannessen og Inger Johanne Konradsen kjemper mot utfylling av Lundevågen.

100 000 underskrifter mot gasskraft

Den landsomfattende underskriftsaksjonen mot gasskraftverk ble avsluttet før jul.

Kampanjen nådde målet om 100 000 signaturer, og 11. desember troppet lederne for organisasjonene i Klimaalliansen opp på kontoret til daværende olje- og energiminister Grete Faremo med kurver fulle av underskrifter. I forbindelse med overrekkelsen krevde Naturvernforbundet (NNV) og de andre miljøorganisasjonene at den endelige avgjørel-

sen om gasskraftverk utsettes til etter klimakonferansen i Japan i desember 1997.

– Hvis vi skal få en ordentlig debatt om dette, er det viktig at avgjørelsen utsettes til vi vet innholdet i den internasjonale klimaavtalen, sa NNVs leder Heidi Sørensen.

Sørensen mener 100 000 underskrifter er et svært godt resultat:

– Den vellykkede underskriftsaksjonen er et resultat av et skikkelig krafttak i organisasjonene – og den viser at miljøbevegelsen har nådd ut med sine argumenter mot gasskraftverk. □

svært finkornet sand rundt utfyllingen skal hindre at miljøgifter blir frigjort, og kanaler med elektriske pumper skal bedre vanngjennomstrømmingen. NNV kan nok ta en del av æren for at miljøkravene til utfyllingen har blitt skjerpet, men Inger Johanne Konradsen er langt fra fornøyd. Hun kaller tiltakene for kunstig åndedrett på naturen:

– Hittil har Lundevågen greid seg fint uten noen elektriske pumper. Ingen vet hvordan retningen på vannstrømmene og avsetningen av mudder vil påvirkes med de nye forholdene. Og om pumpene stanser og kanalene tettes en dag, ligger steinmassene fortsatt der og sperrer av bukta for bestandig.

Regner ikke med støtte

NNV og de andre organisasjonene i Samarbeidsrådet for naturvernsaker har klaget til Statens forurensningstilsyn (SFT) for å få omgjort tillatelsen, men aktivistene i lokallaget regner med at saken er tapt. Likevel er de stolte av innsatsen. Konradsen trekker spesielt fram det gode samarbeidet med forskjellige grupper i lokalmiljøet, og med NNVs fylkeslag og sentralledd, som erfaringer andre lag kan dra nytte av.

Man sitter igjen med en følelse av at Lundevågens ivrige beskyttere hadde fortjent et bedre resultat. Og det hadde kanskje fuglene også? □

Oskar Tenden til minne

Den 8. desember i fjor omkom Oskar Tenden, 40 år gammel, i ei isrenne i Glomsdalen. Dette var hans egen dal i heimbygda Oppstryn. Her renn ei av dei elvane som han Oskar – i lag med kona Anne Kjos-Weinum – kjempa så intenst for å verne for livet og framtida, mot planane om kraftutbygging i Breheimen.

Oskar Tenden var bonde på Hjelte, og han bygde opp garden til ein av dei beste i bygda. Han presenterte seg alltid som bonde når han stod fram med argumenta for å verne elvane i Oppstryn. Mange i bygda stod imot han, men med respekt. Han Oskar var menneske nok til å ha motstandarar som ikkje øg måtte vere hans fiendar. Han gjekk alltid til kamp med blanke våpen. Og han gjorde det med eit utolmodig engasjement, ei drivande interesse, med kraft og humor.

Oskar Tenden var kasserar i Berg Breheimen, men noko langt meir enn den som styrde med pengane og rekneskapa. Han såg alltid etter nye trekk som kunne tene saka, og han heldt ut. Utfallet var så viktig for han at det nærma seg eit eksistensielt spørsmål. Han var nok ofte usikker på korleis det ville gå, men han var så sikker på det han dreiv med at han kunne ta alvoret med ein flir. I kampen var han trygg. Han møtte aldri ein motstander med å sjå ned.

Då Stortinget tok Stryne-vassdraget med i Verneplan IV den 1. april 1993, drog Oskar Tenden heim att for å kvile ein dag eller to, for så å

ta tak i nye naturvernsaker. Det gjorde han i kommunestyret, der han sat to periodar som representant for RV, og for snart to år sidan tok han over som leiar av Naturvernforbundet i Stryn. Han var tidleg ute med å åtvare mot å legge viktige naturvernsaker til avgjerd på kommunalt nivå. Som røynd politisk strateg såg han raskt tvers gjennom alle som prøvde seg i stryken og med nystrokne ord om vern og berekraft, men utan å meine det på alvor. Bonde og lokalpolitikar Oskar Tenden var ein naturvernar på klassisk grunn.

Han levde av jorda. Men han fann stor glede og viktige verdiar i det økonomisk unyttige landskapet, i fjell og flog og på breen. Med åra gjekk han meir og meir i fjellet utan anna ærend enn turen. Han var ein fjellmann av sinn, og eg trur dette hadde mykje å seie for at hans sterke engasjement hadde ein positiv tone.

Dei fleste ville hatt nok med garden og litt til. Men ikkje Oskar. Han gjekk inn i si tid og levde der. Han tok drifta og økonomien heime alvorleg, men var aldri ein moldtræl. Han hadde alltid tid når det gjaldt noko viktig, og han hadde heile tida ei rekkje verv, frå kasserar i vereringen til leiar i Segestads vener. Oskar Tenden var neppe klar over, for eg trur ikkje han tenkte på slikt, kor viktig han var både som kampkraft og som dragkraft, som leiar og i kraft av seg sjølv og ikkje av pontifikalar.

Erik Solheim

Norges Naturvernforbund

Postboks 2113 Grünerløkka

0505 Oslo, Norge

Besøksadr.: Nedre gate 7, Oslo

Tlf: 22 71 55 20

Faks: 22 71 56 40

e-post: naturvern@sn.no

Internett: <http://www.grida.no/>

ngo/naturvern

MEDELSKONTINGENT:
Personlig medlem: (inkl. Natur & Miljø) kr 250,-
Pensjonist: (inkl. Natur & Miljø) kr 150,-
Livsvarig medlemskap: kr 4000,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende søker til.

NATURVERNFORBUNDETS FYLKESLAG:
Naturvernforbundet i Østfold: Leder: Per Bingham, Teknesteppen 7, 1591 Sperrebotn. Tlf: 69 28 82 76. Fylkessekretær: Cathrine Schei. Kontoradr.: Torbjørnsens gate 8, Fredrikstad. Tlf: 69 31 49 80. Faks: 69 31 85 27. Postadr.: Boks 1151, 1631 Gamle Fredrikstad.
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus: Leder: Ragnar Akre-Aas, Gustav Heibergs vei 6, 0852 Oslo. Tlf: 22 56 96 48.

Daglig leder: Gjermund Andersen.
Kontor- og postadr.: Maridalsvn. 120, 0461 Oslo. Tlf: 22 38 35 20. Faks: 22 71 63 48. e-post: noe@sn.no
Naturvernforbundet i Hedmark: Kontaktperson: Inger Lise Fiskvik, 2510 Tylidalen. Tlf: 62 48 60 76.
Naturvernforbundet i Oppland: Leder: Thomas Klevmark, 2743 Harestua. Tlf: 61 32 35 13. Kontoradr.: Løkkegt. 23, Lillehammer. Tlf: 61 26 00 81. Faks: 61 26 08 58. Postadr.: Boks 368, 2601 Lillehammer.
Naturvernforbundet i Buskerud: Leder: Unni Evensen, Askund, 3482 Tofte. Tlf: 32 79 59 11. Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud. Kontor- og postadr.: 3322 Darbu. Tlf: 32 75 05 04. Faks: 32 82 52 49.
Naturvernforbundet i Vestfold: Leder: Ragnar Akre-Aas, Gustav Heibergs vei 6, 0852 Oslo. Tlf: 22 56 96 48.

3219 Sandefjord. Tlf: 33 47 38 04. Fylkessekretær: Bernt Bakkevik. Kontor- og postadr.: Håkon Gamlesgt. 6, 3111 Tønsberg. Tlf: 33 31 56 70. Faks: 33 31 56 10.
Naturvernforbundet i Telemark: Leder: Jon Ingebræten, Lønnemoen, 3853 Vrådal. Tlf: 35 05 61 39. Fylkessekretær: Ingrid Særgaarden. Kontoradr.: Stasjonsvn. Hjuksebo. Tlf: 35 95 74 06. Faks: 35 95 76 20. Postadr.: Rute 20/28, 3670 Notodden.
Naturvernforbundet i Aust-Agder: Leder: Geir M. Kæien, Heimdalsvn. 7, 4800 Arendal. Tlf: 37 02 68 69. e-post: gmk@pmdata.no. Kontoradr.: Klevgt. 1, Arendal. Tlf/Faks: 37 02 79 44. Postadr.: 4934 Nesgrenda.
Naturvernforbundet i Vest-Agder: Leder: Torbjørn Fredriksen, Grøngelvn. 33, 4500 Mandal. Tlf: 38 26 13 49.

Kontoradr.: Tollbodgt. 10, Kristiansand. Tlf: 38 02 57 66. Faks: 38 02 46 33. Postadr.: Boks 718, 4601 Kristiansand.
Naturvernforbundet i Rogaland: Kontaktperson: Unni Evang, Andrew Smiths vei 21, 4024 Stavanger. Tlf: 51 56 34 36. Fylkessekretær: Ingrid Erga. Kontoradr.: Løkkegt. 45, Stavanger. Tlf: 51 52 88 11. Faks: 51 52 88 15. e-post: nir@sn.no. Postadr.: Boks 441, 4001 Stavanger.
Naturvernforbundet i Hordaland: Leder: Eero Olli, Lyngbøveien 99, 5031 Laksevåg. Tlf: 55 34 00 41. e-post: eero.oli@dis.ub.no. Kontoradr.: Jacobsfjorden, Bryggen, Bergen. Tlf: 55 31 38 51. Faks: 55 31 53 92. Postadr.: Boks 1201, 5001 Bergen.

Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane: Leder: Erik Solheim, Flugegata 11, 7670 Sekshaug. Tlf: 57 72 45 31. Faks: 57 82 38 73. Kontoradr.: Skolegt. 12, Steinkjer. Tlf: 74 16 99 56. Postadr.: Boks 691, 6801 Førde.
Naturvernforbundet i Møre og Romsdal: Leder: Ole Frømo, Lillevikvn. 11, 6400 Molde. Tlf/faks: 71 21 66 92. Fylkessekretær: Gunn Fiske. Kontoradr.: Kirkebakken 1-3, Molde. Tlf: 71 21 87 00. Faks: 71 21 87 02. Postadr.: Boks 153, 6401 Molde.
Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag: Leder: Martin Hofali, Strandvn. 27b, 7042 Trondheim. Tlf: 73 50 55 04. Fylkessekretær: Ottar Michelsen. Kontoradr.: Munkegt. 27, Trondheim. Tlf: 73 51 52 24. Faks: 73 51 27 27. e-post: ottarm@stud.ninu.no. Postadr.: Boks 706, 7001 Trondheim.

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag: Leder: Per Flatberg, Øvergata 11, 7670 Sekshaug. Tlf: 74 15 38 01. Fylkessekretær: Ove Steinar Haug. Kontoradr.: Skolegt. 12, Steinkjer. Tlf: 74 16 99 56. Faks: 74 16 22 84. Postadr.: Boks 132, 7701 Steinkjer.
Naturvernforbundet i Nordland: Leder: Knut Særgaarden, Hellemyrbruddet 28, 8011 Bodø. Tlf: 75 58 22 93. Kontoradr.: Torvg. 10A, Bodø. Tlf/faks: 75 52 60 33. Postadr.: Boks 250, 8001 Bodø.
Naturvernforbundet i Troms: Kontaktperson: Inger Meland, Musegt. 11, 9009 Tromsø. Tlf: 77 68 64 12. Kontoradr.: Skippergt. 11B, Tromsø. Tlf: 77 68 99 60. Faks: 77 68 99 60. Postadr.: Boks 924, 9001 Tromsø.

Naturvernforbundet i Finnmark: Kontaktperson: Arild Jensen, Asvn, 13D, 9500 Alta. Tlf: 78 43 74 04. Postadr.: Boks 1176, 9500 Alta.
Barentshavkontoret: Kontaktperson: Bernt Aasjord, Tlf: 75 77 84 10. Faks: 75 77 84 74. Postadr.: Boks 10, 8082 Lenes.
Nordsejoutvalget: Kontaktperson: Arne Berg, 5198 Matredal, Tlf: 56 36 72 57. Kontoradr.: Jakobsfjorden, Bryggen, Bergen. Tlf: 55 31 38 51. Faks: 55 31 53 92. Postadr.: Boks 1201, 5001 Bergen.
Natur og Ungdom: Leder: Silje Schei Tveitdal, Tlf: 22 36 42 18. Faks: 22 20 45 94. Kontor- og postadr.: Torgt. 34, 0183 Oslo. e-post: natung@sn.no

HAAKON SMEDSVIG HANSSEN, PAUL LEER-SALVESEN og ANDREAS AASE:
Natur og mennesker
En miljøhistorie
Universitetsforlaget
268 sider

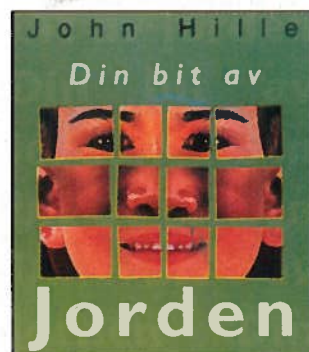
Natur og mennesker. En miljøhistorie ser på menneskets samspill med naturen gjennom forskjellige epoker. Vi opplever våre forfedre reise seg på to og begynne som storviltjegere. Vi følger dem når de går over til å dyrke jorden, og vi er med når de industrialiserer Europa. Hele tiden med forholdet mellom natur, økonomi og kultur som det sentrale.

Forfatterne lager riper i bildet av jegere og sankere som lever i pakt med naturen og fordums jordbrukere med økologisk helhetsforståelse. De mener at mennesket gjennom hele historien har skapt miljøproblemer. Hvorfor og hvor mye har imidlertid variert.

Boka er forfattet av en globalhistoriker, en idéhistoriker og en etiker, og den tverrfaglige behandlingen av stoffet er både bokas svakhet og styrke: Det gjør innholdet mangfoldig og spennende. Samtidig blir stoffet ofte fragmentert og summarisk, og det er krevende for leseren å henge med.

Boka evner ikke helt å samle trådene. Men så har heller ikke forfatterne tatt mål av seg til å gi noe annet enn smakebiter fra et stort fagfelt. Boka er først og fremst beregnet på lærere og studenter som selv skal undervise. Men også for andre burde den være interessant. For personer med en ekstra porsjon miljøengasjement og historie- eller filosofi-interesse er «Natur og mennesker. En miljøhistorie» leseverdig.

Siri Lehne Nilsen

JOHN HILLE:
Din bit av jorden
Forum for utvikling og miljø
98 sider

Hvordan blir den norske hverdagen hvis Ola og Kari skal dele likt med resten av verdens befolkning – og samtidig ha et bærekraftig forbruk? Dette er blant spørsmålene John Hille forsøker å svare på i heftet *Din bit av jorden*.

Heftet preges ikke akkurat av nye og spennende problemstillinger. Vi har hørt mye av dette før. Men det skiller seg fra lignende bøker ved å være konkret: Hvor mange kilo tekstiler og plast bruker nordmenn hvert år sammenlignet med den gjennomsnittlige verdensborger? Hva er en bærekraftig fritidsaktivitet? Hvor mye mat kan hver enkelt av oss spise i 2030 hvis vi deler likt mellom oss?

Systematisk og oversiktlig går John Hille gjennom forbruket i Norge og verden – ikke generelt, slik det vanligvis beskrives. Han ser på forbruk av matvarer, tømmer, metaller, tekstiler, plast, energi og areal.

Først får vi en oversikt over norsk forbruk av disse godene sammenlignet med verdensgjennomsnittet. Hille ser på forventet utvikling, og trekker dernest opp grenser for vekst. Til sist skisserer han «den bærekraftige hverdag». (Begrepene «økologisk rom» og «økologiske andeler» står sentralt i boka, og forklares greitt og lettfattelig.)

Man behøver ikke kunne noe særlig om emnet fra før for å ha utbytte av *Din bit av jorden*. Tvert imot kan heftet gi en god innføring for folk med en gryende miljøinteresse. Kanskje er den også egnet til skolebruk.

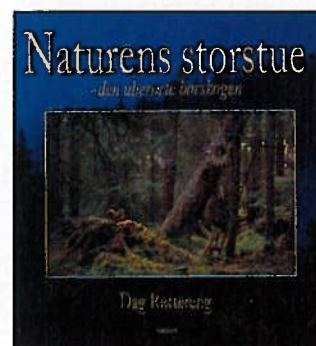
Men også de som vet en del om problematikken kan ha nytte av heftet – som oppslagsverk.

Svakheten ved heftet er at det sier mi-

nimalt om hva slags politikk som bør føres for å nå de målene Hille setter opp. Han legger mye ansvar på enkeltmennesket, og streifer bare såvidt innom eksempler på tiltak som kan gjennomføres av myndighetene. Allikevel; for politikere som er interesserte, kan heftet trolig være et godt redskap i arbeidet med en mer miljøvennlig politikk.

Din bit av jorden er en oppfølging og popularisering av utredningen *Sustainable Norway* som Hille skrev i 1995.

Siri Lehne Nilsen

DAG RØTTERENG:
Naturens storstue
– den uberørte barskogen
Orion forlag
168 sider.

Røttereng har levert en praktbok av de sjeldne. Den 34-årige naturfotografen fra Sør-Trøndelags debut er en personlig hyllest og en kjærlighetserklæring til de dype, ville og opprinnelige skogene.

De fleste har et forhold til skog, den fins nesten overalt i sine mangfoldige varianter. Men hvor mange har opplevd den sjeldne naturskogen hvor generasjoners gang har gått uforstyrret av menneskers maskin-klør?

«Og en gryende redsel begynte å gripe tak i meg etter hvert som jeg forstod. Det var slik skogen egentlig skulle være!»,

Boka inneholder kapitler med selvstendige historier og beskrivelser som alle roterer rundt bokas hovedtema; den uberørte barskogen. Alt satt sammen med en rekke perler av noen bilder. Det fins mange bra naturfotografer i Norge, men sjelden tidligere har jeg sett så mye stemning blitt formidlet som gjennom Røtterengs bilder.

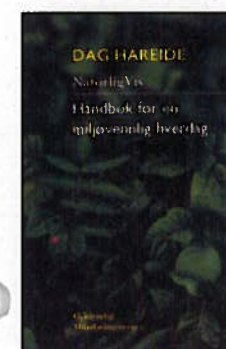
I tillegg til å formidle naturopplevelser

og kunnskap om naturskogenes mangfoldige dyre- og planteliv, har boka også et klart budskap. «Disse uvurderlige verdiene i vår naturarv må sikres nå, ellers er det for seint». Dette kommer forfatteren inn på i bokas sluttkapittel, hvor den meget pinlige affæren rundt verneplanen for barskog blir kommentert.

Norge vil med den vedtatte utvidelsen av verneplanen komme opp i 1,06 prosent vernet produktivt areal. Dette er langt under det som er nødvendig for å sikre at gammelskogens arter overlever i framtiden. Fra forsker-hold poengteres det at mellom fem og 15 prosent må vernes, avhengig av hvor økologisk man driver skogbruk. Gjennom denne boken bidrar Røttereng med å opplyse landets befolkning om at klokka er fem på tolv for våre gamle naturskoger:

«... men hogger vi de siste restene av våre uberørte barskoger, er det for sent å angre. Vi kan aldri få dem tilbake.»

Rein Midteng

DAG HAREIDE:
NaturligVis
Håndbok for en miljøvennlig hverdag.
Miljøheimevernet og Gyldendal
105 sider

Vil du i løpet av et år spare naturen for 600 kilo søppel, 600 liter bensin, flere tonn CO₂-utslipp, 50 kg forsurende forurensning og flere farlige miljøgifter?

Javisst, vil vel mange av oss svare, men hvordan i all verden skulle det være mulig?

Oppskriften finner du i Dag Hareides bok *NaturligVis*. Rådene i boka er ifølge Hareide prøvd ut av hundrevis av husholdninger i Norge, og bygger også på erfaringer fra våre naboland.

«Hva hindrer at vi løser miljøproble-

mene? Er det uansvarlige politikere? Eller grådige mennesker?» spør Hareide. Og Naturvernforbundets tidligere generalsekretær gir selv svaret. «Jeg tror den viktigste hindringen er alle som sier de vil, men ikke tror det nytter.» Det er nettopp dette boka griper fatt i. Den handler om å vende hverdagsvaner på seks områder: avfall, energi i huset, «ville naboer», reiser, innkjøp, arbeidsplassen og samfunnet.

Skulle du ha havnet i den tro at miljøproblemene er for store og at det betyr lite hva du gjør, så er *NaturligVis* en tankevekker. «Et norsk hjem er som en midtels stor kjemikalie- og transportbedrift i afrikansk målestokk», forteller Hareide. «En familie på fem bruker like mye elektrisitet og olje som en landsby på 1000 mennesker i Tanzania. Det nytter å gjøre noe fordi vi i den rike verden kan gjøre ting som monner.»

Hvert kapittel avsluttes med ei rikholdig liste over tiltak. Blant hele 24 tiltak for mindre søppel, 25 for å spare energi i hjemmet, 28 for miljøvennlige innkjøp og 26 tiltak knyttet til transport, er det lett å plukke ut enkelte som isolert fra sammenhengen kan latterliggjøres. Men da ville vi samtidig avsløre at vi ikke har fattet helheten i Dag Hareides budskap, nemlig at det nytter. Denne troen på at vi kan utrette noe må være grunnleggende for alle i miljøbevegelsen. For hvorfor skulle vi engasjere oss i natur- og miljøvern hvis vi ikke tror at det kan føre til noe?

Kanskje lar fortsatt noen seg overraske av at gode miljøvaner er direkte lønnsomt. Men egentlig er det nokså selvsagt at du sparer penger når du sparer energi, transport og innkjøp. Familier som gjennomfører halvparten av de foreslåtte tiltakene, sparer i gjennomsnitt 5000 kroner årlig. Ifølge boka kan en husholdning spare opptil 20 000 kroner. Dette burde gjøre noen hver nysgjerrig.

NaturligVis er gitt ut av Miljøheimevernet og er i tråd med Miljøheimevernets idé: Vi begynner med det vi har kontroll over, og vi vet det nytter å starte hjemme hos oss selv – men også på arbeidsplassen og i foreningslivet. Det finnes elementer i norsk miljøbevegelse som ikke har sansen for denne måten å arbeide på, og det skal bli spennende å se hvordan de vil møte boka. Jeg slår fast at Dag Hareide med *NaturligVis* har gitt oss et nyttig redskap i miljøarbeidet.

Kåre Olerud

på klingen

I denne spalten kan alle si sin mening om aktuelle natur- og miljøspørsmål. Skriv kort og under fullt navn. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte. Innsendte manus blir ikke returnert. Skriv til Natur & Miljø, Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo.

Lem i feil bås

Jeg har mottatt materiell fra Framtiden i våre hender (FIVH) som gir belegg for at jeg har vært unøyaktig med blandingen av navn og grønn pepper under overskriften «Enøyde riddere» (N&M 6/96). Resultatet svir urettmessig og gir vond bismak. Det beklager jeg. Dokumentene viser at FIVH, sammen med TV-aksjonens øvrige miljøorganisasjoner – minus Naturvernforbundet – gikk inn for en informasjonsstrategi hvor det skulle opplyses om de kritikkverdige investeringene til Uni-Storebrand Miljøfond, slik at TV-aksjonen og dens mulighet for et godt resultat ble sikret.

Jeg mener fremdeles at strategien var feil. Men jeg aksepterer at den ble valgt fordi man i en vanskelig situasjon ønsket å oppnå det beste for TV-aksjonen. Det er dermed ikke rimelig å påstå at FIVH opptrådte som en enøyd ridder. Foreningen har to øyne og brukte dem begge. Allikevel mener jeg at de så feil. Men den diskusjonen kan vi fortsette på kammeret – gjerne i forkant av neste fellesprosjekt.

Av Arild Ådnem

Jakt på alle arter?

I **Arbeiderpartiets** prinsipp- og arbeidsprogram kan vi lese følgende: «Naturens kretsløp og likevekt er tjent med at det foretas en bærekraftig høsting av fornybare vilt- og fiskeressurser». Nå er det altså prinsipielt og generelt slått fast at naturen ikke klarer seg uten mennesket som predator på alle arter!

Hvordan kan en gruppe opplyste mennesker i Aps programkomité få seg til å skrive slikt tøv! Hvorfor har ikke komite-medlem Børre Pettersen, som formodentlig vet bedre, sørget for at setningen ble strøket? Hva er det som tilsier at f.eks. storfugl må jaktes på for at naturens kretsløp og likevekt skal bevares? ►

► Hvilke utspill om naturforvaltning kan vi vente oss nå?

Norges Naturvernforbund oppfordres til å ta saken opp med Arbeiderpartiet.

Oddvin Lund, Oslo.

«Rovdyrområdene fylles med sau» — eller omvendt

Viser til artikkel i nr 6/96. Konflikt mellom husdyrhald og rovdyr er gammel. Etter nærmast utrydding av dei store rovdyra vart det rimeleg trygt i dei utsette områda med t.d. sauehald. Så i dag kan ein like gjerne snakke om det er bjørnen som fyller saueområda.

Eg har forståing for at ein reindriftsamer skyt ein jerv inne i reinsflokken. Dette gjeld hans levebrød og utøving av næring. Men det er urettferdig at han skal få ti tusen i bot og inndrege gevær.

Vi skal være varsame med ein rettspraksis som strir mot folk si rettskjensle. Sauer på beite har òg krav på vern og skal sleppe å slepe seg rundt med avrevne jur eller knust naseparti. Da må slagbjørnen vike og det på direkten, uten å vente ei veke på fellingsløyve frå byråkratiet.

Er næringsinteressene store nok får berre dyrevern og miljø vike. Kva med jernbane og vegar gjennom storviltområde? Vert ein bil som køyrer i hel/skadar hjort inndregen og bilføraren bøtelagt? Eg berre spør.

Erling Bogstad, Førde

Hvorfor gasskraft?

Det beskjedne målet om 100 000 underskrifter mot gasskraftverk ble ikke nådd. Partileder Erik Solheims forsøk på å gjøre gasskraftverk til en stor politisk sak var sikkert velment, men meningsmålinger viser at dette (samt visse andre utspill) har redusert oppslutningen om hans parti. Hvorfor?

Folk flest oppfatter gasskraftverk som et mindre onde enn atomkraftverk, kullkraftverk eller stygge inngrep i vassdragsnatur. Denne vinteren er vi faktisk avhengige av import fra danske og kanskje også tyske kullkraftverk. I Sverige er det med folkeavstemning avgjort at alle atomkraftverk skal stenges i overskuelig framtid, men utviklingen av annen energi til erstatning for atomkraften går smått.

Folk flest oppfatter ikke seg selv som energisløser, selv om det er det; det er nå vanlig at mannen i huset går ut til søppeldunk og/eller postkasse iført korterm T-skjorte, uansett årstid. Dette viser

at temperaturen inne i huset er høy, og at det brukes unødig mye energi til oppvarming. Det siste gjelder særlig når huset har så dårlig ventilasjon at dører og vinduer må åpnes også om vinteren. Elkraftforbruket er nå litt redusert etter kraftig prissittgning, men samtidig er det ekstra stort salg av fyringsolje og parafin.

Det diskuteres om kraften fra de planlagte gasskraftverkene skal eksporteres eller gå til innenlands forbruk. Den skal i alle fall mates inn i samkjøringsnettet som omfatter Vestlandet, Sørlandet og Østlandet, som har sterke koblinger til Sverige og Danmark, og som om få år får koblinger også direkte til Tyskland og Nederland. Eksisterende og nye sjøkabler sørover kan brukes til både eksport og import, og hovedformålet er utveksling av effekt.

Atomkraftverk og kullkraftverk er ikke egnet til å regulere produksjonen like raskt som forbruket endres i løpet av et døgn. Vannkraftverk (med tilstrekkelig dimensjonering) kan benyttes til svært ujevn produksjon av «topplastkraft», i samkjøring med varmekraftverk som da får jevn produksjon av «grunnlastkraft».

Leggingen av sjøkabler til Tyskland og Nederland vil bli fulgt opp med bygging av nye (omstridte) kraftledninger på land og «opprusting» av vannkraftverk. Det siste vil si utvidelse for ujevn produksjon av «topplastkraft». I Sauda skal små gamle kraftverk med jevn produksjon for den «topplastkraft» til en ny hovedkraftledning som skal kobles til en ny sjøkabel. Hovedkraftledningen som skal føre «topplastkraft» sørover fra Sauda og Suldal er omstridt, men kan neppe erstattes med sjøkabel i Boknafjorden. Det er nok mer realistisk å bygge en noe kortere luftledning til Karmøy, og legge sjøkabel derfra til nye installasjoner på Ekofisk og videre til England!

I land med lite eller ingen vannkraft er det vanskelig å skaffe «topplastkraft», så slik kraft har mye høyere markedsverdi enn «grunnlastkraft». Med mye sterkere koblinger til varmekraftland vil denne verdiforskjellen bli stor også i Norge. Kraftselskapene vil da (i den grad det er fysisk mulig og legalt) eksportere «topplastkraft», i stedet for å selge «grunnlastkraft» til den kraftkrevende industrien. Denne industrien på Vestlandet og Sørlandet har ingen framtid, hvis den ikke får ny forsyning av «grunnlastkraft» fra gasskraftverk.

Gasskraft er altså noe vi kan unnvære, hvis vi også kan unnvære den kraftkrevende industrien.

Jo Heringstad, Ås

Blekkulfs Miljødetektiver

Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo

EN VANNKRAFTIG TV-KVELD

Tegning: Maugorzata H. Jacobson
Tekst: Bente Roestad

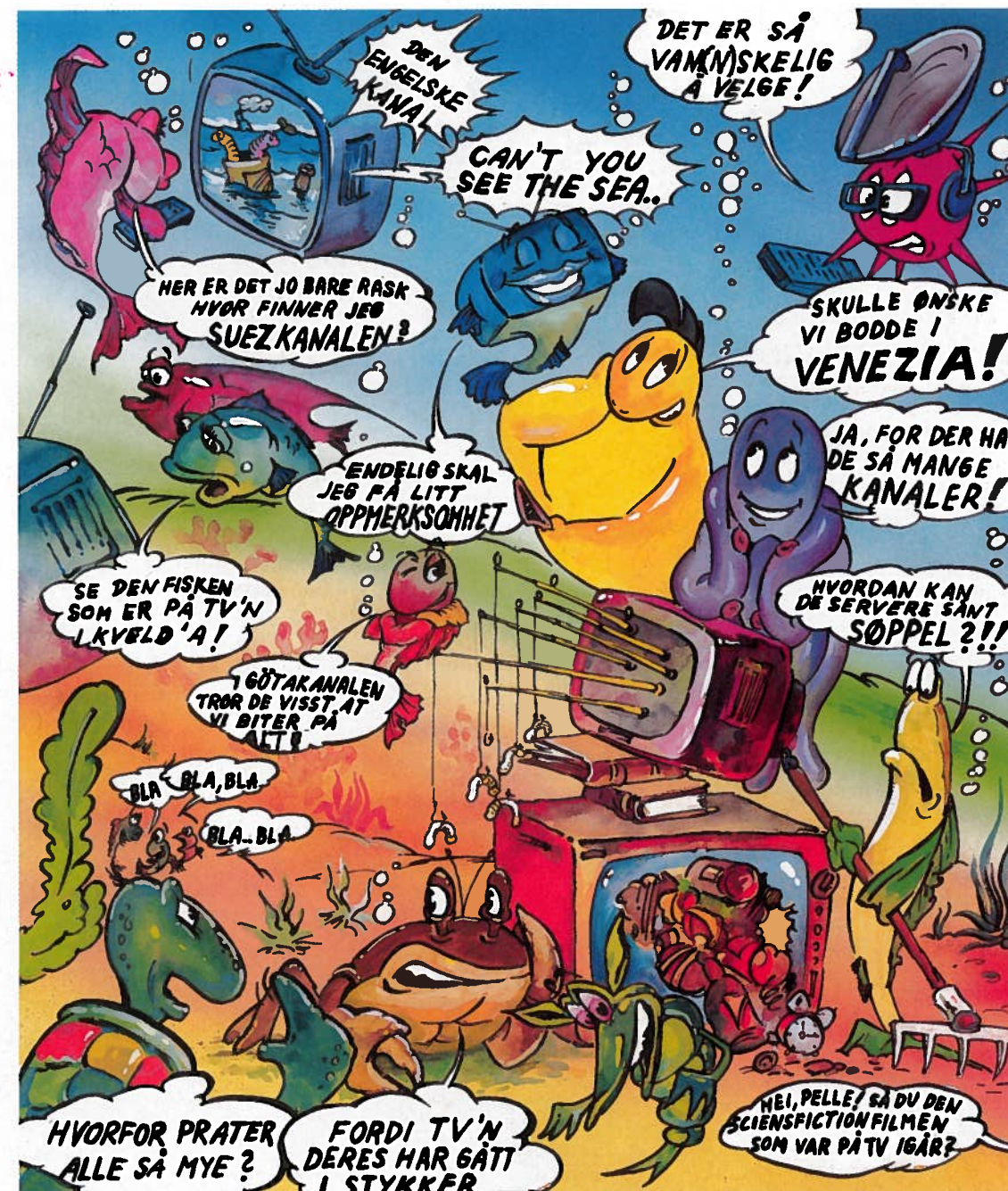

Hva er dette?

Dette var et merkelig dyr! Klarer du å se hvilke forskjellige dyr det er satt sammen av? Vi kan hjelpe deg med å fortelle at det er seks stykker, men du må selv finne ut hvilke.

Skriv navnene på dyra på et postkort, og send det til Blekkulfs Hovedkvarter, Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo. Merk kortet eller konvolutten «Hva er dette?».

De som svarer riktig blir med i trekningen av Blekkulfs nye CD eller kassett «Blekkulf og den mystiske flaskeposten». Husk å fortelle oss om du vil ha CD eller kassett.

Vil du bli miljødetektiv?

Har du lyst til å bli miljødetektiv?

Medlemskap for 1997 koster 125 kroner. Da får du et velkomstbrev med tøymerke, klistremerker og medlemskort. Medlemmene får åtte nummer av Flaskeposten i året, og du som sender inn denne kupongen, får i tillegg en super Blekkulf-pin med teksten: Vi skal arve jorda!

Navn: _____ Født: _____
Adresse: _____
Postnr./sted: _____
Foresattes underskrift: _____
Evt. annen betaler: _____
Adresse: _____
Postnr./sted: _____

Kan sendes ufrankert i Norge. Vi betaler porto.

SVARSENDING

Avtalenr. 152220/21
Blekkulfs
Miljødetektiver

Grünerløkka
Postkontor
0505 Oslo

Snorre Kverndokk: Like før et uvær over Badlando

Bildet er tatt like før en fabelaktig tordenstorm bryter løs over Badlando, USA. Fotografen har utnyttet det flotte lyset som gjerne oppstår i forbindelse med uvær, og spesielt tordenvær. Landskapet er jo fantastisk i seg selv, men fargene, som i stor grad framtrer på grunn av været, er med på å gjøre dette til et spennende bilde. Det er på tide å søke dekning!

«Uvær» var tema for Lesernes Galleri denne gang. Det er tydelig at det er få som bruker kameraet når været er dårlig, for denne gang var det heller få bilder å velge mellom. Litt synd, siden et uvær kan by på glimrende fotomuligheter.

Vi gleder oss til neste runde hvor «fjell» er temaet. Har du festet morgensola i fjellheimen til filmemulsjonen, eller stirrer moskusoksen i hvitøyet håper vi å høre fra deg! Bildene må være redaksjonen i hende senest 10. februar.

Send inntil fem lysbilder. Alle bildene må merkes med navn/bosted. Samtlige bilder blir returnert. De utvalgte fotografene blir premiert med ett årsabonnement på naturfoto-tidsskriftet *Camera Natura*. Hvis du allerede abonnerer vil alternativt premien være en billedbok med naturbilder. □

Espen Bratlie: Rast i vinterfjellet

Her er det skikkelig friskt! Espen har gjengitt følelsen av å være på tur når vinterfjellet kun lokker på de ivrigste. Bildet taler for seg selv, og den som ikke fryser litt på ryggen av dette, har vel ikke opplevd noe lignende.

Helge Sunde:

Stølsheimen
I likhet med Espen Bratlie er fotografen bak dette bildet en skikkelig fjellfant. Helge Sunde har også sendt oss et bilde av uvær i vinterfjellet, og igjen er mennesker en del av bildet. Kampen mot naturkreftene som blir formidlet i bildet gjør opplevelsen av uværet sterkere, med skiløpere på vei innover i snøføyka, mot kastevinter, snøfokk og farer vi bare aner er der.

C-BLAD

*Ettersendes ikke ved
varig adresseendring*

*Returadresse:
Natur & Miljø
Boks 2113 Grünerløkka 0505 Oslo*

015239

*I våre butikker kan du velge varer
produsert med tanke på natur og miljø
– en god begynnelse*

**BYGG
& BO**

BYGG MIX

Obs!
STORMARKED

Det norske Møbelsenter

Prix
Gjør det enkelt å spare

IDEEL
Forbrukersamvirkets elektrokjede

MEGA

PRO SPORT
Vi er nøye med at du får riktig utstyr!

MEDLEMSFORDELER

SMARKED

KappAhl

POPIN

Kjøpeutbytte
hver gang du handler